

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ИЗДАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА

Брой 9 (522) година XL

23 ноември 2022 година

Честит юбилей!

30 години

Юридически факултет

На стр. 2

Паисий Хилендарски и
българският мит за вечното
завръщане

На стр. 8

Политики за мотивиране на
младите учители да останат
в образователната сфера

На стр. 14

Част от честването на юбилея беше и тържествената церемония по случай избирането на проф. Цанка Цанкова за почетен доктор на Пловдивския университет

Стр. 10

Кралицата на Швеция награди докторант от Философско-историческия факултет

В Броя ще прозеемте още:

- Подписано е споразумение за сътрудничество с Технологичния университет във Велор, Индия
- Най-добрите старт-ъп проекти в първия конкурс на Пловдивския университет
- Отзвук от Паисиевите четения 2022
- Отрицанието на отрицателните числа

- Студенти от ФМИ спечелиха първо място в индивидуалното и второ – в отборното класиране на олимпиадата по компютърна математика
- „Вдъхновени в мисията учител“ е девизът на участниците в клуб „Млад педагог“
- „Еразъм“ семинар „Нови хоризонти“

30 години Юридически факултет

Д-р Димитър ТОПУЗОВ

През настоящата 2022 г. се навършват 30 години от създаването на Юридическия факултет (ЮФ) на Пловдивския университет. Годишнината се отбелязва с множество събития, които могат да бъдат проследени в достъпния на сайта на факултета празничен календар.¹ Сред тях са студентски състезания, кръгли маси, дискусии и други форуми. Ключови в тържествената програма бяха две събития, проведени на 13 и 14 октомври 2022 година в Ректората на университета – удостояването на чл.-кор. проф. д.ю.н. Цанка Цанкова с почетното звание „доктор хонорис кауза на Пловдивския университет“ и международната научна конференция *Правото в XXI век – предизвикателства и перспективи*.

Специални гости на двете събития бяха официални лица от държавни институции и местното самоуправление (областната и общинската администрация, Службата за изпълнение на наказанията на гр. Пловдив), от централните и местните органи на съдебната власт (съд, прокуратура, следствие), членове на Висшия адвокатски съвет, ректорското ръководство, декани на други факултети, изявени български и чуждестранни учени и множество практикуващи юристи.

Празничната програма започна с церемонията по удостояването с почетното звание *доктор хонорис кауза*² на чл.-кор. проф. д.ю.н. Цанка Цанкова, чиито приноси представи пред аудиторията деканът на ЮФ доц. д-р Даниела Дончева. Почетният диплом бе огласен на старобългарски от проф. Христина Тончева и връчен от ректора на Пловдивския университет проф. д-р Румен Младенов, който поднесе своите приветствия към новоизбрания *доктор хонорис кауза*. Проф. Цанкова отговори с емоционално обръщение и академично слово.

Конференцията бе официално открита с приветствие от декана на ЮФ доц. д-р Даниела Дончева. Тя благодари на създателите на факултета за визионерските решения, предопределили успешното му развитие и утвърждаването му като водещо академично средище. Без да претендира за изчерпателност, доц. Дончева посочи имената на проф. д-р Емилия Къндева, проф. д-р Емилия Друмева, доц. д.ю.н. Красен Стойчев, проф. д-р Венцислав Стоянов, проф. д.ю.н. Цанка Цанкова, проф. д.ю.н. Васил Мръчков, проф. д-р Дарина Зиновиева, проф. д-р Кино Лазаров, проф. д-р Радка Радева, проф. д-р Йордан Айдаров, проф. д-р Гълъбина Петрова, като специално внимание отдели на първия декан на факултета – проф. д.ю.н. Цветана Каменова.

В словото си доц. Дончева изтъкна изключително добрата реализация на юристите, завършили ЮФ на Пловдивския университет, за което свидетелства и фактът, че една десета от действащите магистрати са негови възпитаници. За периода на съществуването

му в ЮФ са се дипломирали 3965 студенти. Понастоящем се обучават 770 студенти, от които 624 в редовна и 146 – в задочна форма. Обучението по програма *Право* в ЮФ традиционно се оценява високо от Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА), както и в Рейтинговата система на висшите училища. Това е сериозна предпоставка за обучението на докторанти – към факултета в момента са акредитирани 12 докторски програми по основните научни направления в правото, като се очаква акредитация на още една докторска програма. В допълнение, от повече от десетилетие насам ЮФ предлага обучение по още две магистърски програми – „Публична администрация“ и „Международни отношения“.

Доц. Дончева се спря и на кадровия потенциал на ЮФ. Преподавателският състав наброява 55 души, от

Адвокат Албена Пискова – член на Висшия адвокатски съвет, връчи на декана доц. Даниела Дончева почетен плакет от името на ВАС

Доц. Соня Костадинова – декан на Биологическия факултет и дългогодишен зам.-декан на Юридическия факултет, поднесе приветствие за юбилей

които хабилитирани (доценти и професори) са 37, главни асистенти с докторска степен – 12, и 6 са асистенти. Сред тези специалности в различните области на правното познание половината са възпитаници на факултета. Впечатляваща е научната продукция на изследователите от ЮФ, която се публикува както на страниците на издания на ЮФ (списание „Студия юрис“, сборници с научни трудове, сборници на определена тема или годишнина и други подобни), така и във водещи научни издания в страната и чужбина.

В качеството си на своеобразни домакини предишните декани на факултета, проф. В. Стоянов и проф. Д. Зиновиева, също приветстваха участниците. Прочетени бяха поздравителни адреси от президента на Република България, министрите на вътрешните работи и на образованието, административните ръководители на Върховния административен съд и Върховния касационен съд, главния прокурор, Висшия адвокатски съвет, представители на местните органи на съдебната власт, пловдивската адвокатура и декани на други факултети. Специален поздрав към ЮФ поднесе деканът на ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“ проф. д-р Даниел Вълчев.

Началото на пленарния панел постави проф. д.ю.н. Малина Новкиришка, която разгледа въпроси на правното образование у нас, поставени през призмата на римскоправната традиция и образователните модели. Повод за това е влязлата в сила преди месеци нова Наредба за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалността „Право“ и професионална квалификация „юрист“. Проф. Йоле Фарньоли, преподавател от университетите в Милано (Италия) и Берн (Швейцария), анализира римскоправните решения по казус от Дигестите, залегнали по-нататък в института на съпричиняването на вреди от съвременното деликтно право. Друг чуждестранен участник, проф. Герхард Фиолка от Университета на Фрибург (Швейцария), разгледа две от основните съвременни предизвикателства в международното наказателно право – ескалацията и разширяването.

Проф. Даниел Вълчев

¹ Публикуван на <https://law.uni-plovdiv.bg/bg/bg/30-години-юф-календар-на-събитията/>

² На това събитие е посветен отделен материал във вестника. То беше широко отразено и в електронните специализирани медии – вж. например <https://news.lex.bg/проф-цанка-цанкова-стана-доктор-хонор/> или <https://www.vas.bg/bg/a/30-godini-ot-szdaneto-si-otbelyaza-yuridicheskivafakultet-na-pu-paisyi-khileindarski>

³ Вж. подробната програма и резюмета на докладите от конференцията на <https://law.uni-plovdiv.bg/bg/наука/научни-форуми/>

Проф. д.ю.н. Цанка Тодорова Цанкова, чл.-кор. на БАН, е новият доктор хонорис кауза на Пловдивския университет

Проф. Цанка Цанкова е удостоена с почетното звание *доктор хонорис кауза на Пловдивския университет* с решение на Академичния съвет от 26.09.2022 г. по предложение на Факултетния съвет на Юридическия факултет.

Чл.-кор. проф. Цанка Цанкова е един от малкото безспорни авторитети сред юристите от наши дни. Доайен на българското семейно и наследствено право, цивилист с неоспорими заслуги за развитието на българската правна наука, проф. Цанкова се нарежда сред най-значимите учени юристи, творили през втората половина на XX и първите десетилетия на XXI век.

Цанка Цанкова е родена в София. Завършва Юридическия факултет на Софийския университет, специалност „Държавни и правни науки“ (1963). Там защитава докторска дисертация на тема: „Наследственоправно действие на осиновяването“ (1975). Последователно заема длъжностите асистент (1975), старши асистент (1976) и главен асистент (1978) в същия университет.

През 1987 г. е избрана за доцент по гражданско и семейно право. Хабиляционният ѝ труд „Завещанието по българското наследствено право“ е първото цялостно научно изследване върху проблемите на завещателните разпоредения в българската правна книжнина. Книгата е преиздавана неколкократно и остава и днес сред най-значимите трудове в областта на наследственото право.

Цанка Цанкова е избрана за професор през 1995 г. с труда си „Промените в наследственото право“. Работата е посветена на най-съществената реформа (тази от 1992 г.) в българското наследствено право от приемането на действащия Закон за наследството от 1949 г. до момента. В провеждането ѝ проф. Цанкова участва и като експерт по законодателството към Народното събрание.

Преподавател е (последователно – доцент и професор) в Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ от създаването му през 1992 г. От този момент насетне името ѝ се свързва с дейността на този факултет. Между 1992 и 1995 г. е ръководител на Катедрата по гражданскоправни науки.

През 2001 г. на проф. Цанкова е присъдена научната степен „доктор на юридическите науки“. С дисертационния си труд „Фактическото съпружеско съжителство и българското семейно право“ Цанка Цанкова става първият български учен юрист, осмелил се да постави на дневен ред въпроса за необходимостта от установяване на правна уредба за т. нар. фактически бракове.

От 2008 г. проф. Цанка Цанкова е член-кореспондент на БАН.

Научните търсения на проф. Цанкова стават повод за множество специализации в чужбина, сред които и тези в университета във Варшава, Полша (1979); университета в Петербург, Русия (1984) и Европейския университетски център, Нанси, Франция (1994).

Творческото дълголетие на проф. Цанкова е впечатляващо. От 1974 г. насам тя не е преустановявала научната си дейност. Автор е на 7 книги, на над 100 статии и студии на български и чужд език, съавтор е на 3 научно-приложни коментара, издадени под нейна

Ректорът проф. Румен Младенов връчва почетния диплом на проф. Цанка Цанкова

обща научна редакция.

До 2009 г. проф. Цанкова активно преподава. Тя чете лекционни курсове по дисциплините „Гражданско право – обща част“, „Семейно и наследствено право“, „Актове за гражданско състояние“ във водещите юридически факултети в страната, включително и в Пловдивския университет. Проф. Цанкова оставя много следовници, като в Юридическия факултет на Пловдивския университет успява да създаде собствена школа.

Дългогодишен ръководител на направление „Гражданскоправни отрасли“ на

Консултативния съвет по законодателството на Тридесет и деветото (2001 – 2005) и Четиридесетото (2005 – 2009) НС. Участвала е в изработването на семейните кодекси от 1985 г. и 2009 г., на проектите за Граждански кодекс, на Закона за закрила на детето, в измененията на Закона за наследството, на Закона за собствеността и ползването на земеделските земи и други.

Освен като блестящ учен и преподавател Цанка Цанкова допринася за развитието на българското право и като практикуващ юрист. През 2009 г. проф. Цанкова е избрана единодушно за член на Конституционния съд на Република България от квотата на парламента. В периода 2012 – 2013 г. е негов заместващ председател. Проф. Цанкова е и дългогодишен арбитър в Арбитражния съд на Българската търговско-промишлена палата (1995 – 2009).

Пред погледа и с подкрепата на проф. Цанкова се оформя елитът на днешната българска научна юридическа общност. Цанка Цанкова е член на Висшата атестационна комисия от 1990 г. През 1991 г. е избрана за член на Специализирания научен съвет по правни науки при Висшата атестационна комисия, а в периода 1998 – 2003 г. е негов председател. Между 2003 и 2009 г. проф. Цанкова е научен секретар на Висшата атестационна комисия при Министерския съвет. Била е член на Учредителния научен съвет на Правния институт (1993), на Научния съвет на Института за правни науки към БАН (2007), на Управителния съвет на Националния фонд (Съвет) за научни изследвания в България и негов заместник-председател (1992 – 2004).

Проф. Цанкова е последователно член (1992), член на Управителния съвет (1994) и заместник-председател на SOS Kinderdorf в България (1995). За дейността си е наградена с отличия на SOS Детски селища (*Kinderdorf International*). Като цивилист франкофон проф. Цанкова дълги години е водещ изследовател, понастоящем – и доайен на Българската група към Асоциацията на приятелите на френската правна култура „Анри Капитан“ (*Henri Capitant*). Член е на Съюза на юристите в България (1969) и на Съюза на учените в България (2000).

Проф. Цанкова е член на редакционните колегии на едни от най-авторитетните български специализирани юридически списания – „Юридически свят“ (от 1999), „Собственост и право“, „Норма“ (2012 – 2017). Заместник-главен редактор е на Бюлетина на Нотариалната камара.

➔ От стр. 2

30 години Юридически факултет

Пленарният панел бе закрит с доклада на доц. д.ю.н. Красен Стойчев, който очерта основните тенденции в развитието на българското право и факторите, които ги определят. Акцент в изложението на доц. Стойчев бяха перспективите за развитие на гражданското и семейното право. След като докладчикът сподели спомени като непосредствен участник в основаването на факултета, първият ден бе закрит с кратка дискусия.

Конференцията продължи на 14 октомври, като участниците бяха разпределени в 5 панела – „Теория и история на правото“, „Публичноправни науки“, „Наказателноправни науки“, „Гражданскоправни науки“ и „Международноправни науки“³. Петте панела протекоха паралелно, с осигурена възможност за онлайн участие и дискусия.

Отзвукът от конференцията е изключително добър. Според мнение на един от участниците в нея, д-р Венцислав Великов, изказано в социалната мрежа Фейсбук: „в национален мащаб това бе конференцията на годината!“. В конференцията участваха над 90 учени както от чужбина (от Италия, Швейцария, САЩ, Великобритания, Полша, Албания и Република Северна Македония), така и от страната (от повечето юридически факултети, от Института за държавата и правото на БАН и Академията на МВР). Докладите от конференцията ще бъдат публикувани в научно рецензиран сборник, който се очаква да излезе от печат през следващата година.

Благодарна за високата оценка, академичната общност на ЮФ на Пловдивския университет гледа към следващите предизвикателства пред юридическото образование и практика в България.

Да пожелаем на Юридическия факултет много бъдещи юбилеи!

АКАДЕМИЧНО СЛОВО

на чл.-кор. проф. д.ю.н. Цанка Цанкова – доктор хонорис кауза на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

Уважаеми г-н Ректор, уважаеми заместник-ректори,

уважаеми членове на Академичния съвет,

уважаема г-жо Декан на Юридическия факултет, уважаеми г-н Заместник-декан, уважаеми членове на Факултетния съвет, преподаватели, сътрудници на университета, колеги, драги студенти,

уважаеми гости, присъстващи на това така вълнуващо за мен тържество,

Искам да изкажа няколко благодарствени слова. Искрено, от сърце. Моля да ги приемете.

Думите ми са израз на дълбоко уважение и радост от това високо звание, с което ме удостоява Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“. Благодаря за тази висока чест! Благодаря! За мен това е признание и престижна оценка за преподавателската, научната ми и книжовна дейност, на близо 60-годишен труд на попрището на науката и на образованието. Оценка на отдадените на Пловдивския университет десетки години преподавателска работа в областта на правните науки. Преподавах цивилистични учебни дисциплини – гражданско, лично, семейно, наследствено право. Това бяха

Проф. Цанкова произнася академично слово

години ползотворни, свързани с подем в законодателството, на правотворчеството, с обилно оригинално правоприлагане – ново по дух и идеи. Време, което изискваше от нас, тръгвайки към така жадваното обновление, да трасираме и преминаем нови, непознати пътища.

За мен беше винаги приятно и интересно да се срещна с пълните аудитории, гордост и удоволствие – да общувам със студентите на Юридическия факултет. Наричах ги „моите студенти“. И сега им казвам така. Гордея се с техните професионални и научни успехи, уважавам техните постижения.

Гордея се, че преподавах във факултета от създаването му. Свидетел съм колко много е направено. Знаем колко много е вложено и се радвам на резултатите. Радвам се и на новото, енергично и вдъхновено поколение юристи.

Пловдив е мой любим град. Благодаря за всичко, което ми даде. Нему и на вас, скъпи мои колеги от факултета и университета, съм посветила няколко стиха. В моето съзнание, в моите спомени Пловдив е градът, в който витае античност и ухае на младост, на дързост, на успех и вяра. Виждам бъдещето му честито и красиво. Крепко – град на духовен подем, на наука, град на просперитета. Бъдещето на този град са младите, талантиливи и ученолюбиви хора. Те ще са съзидателите на нов свят, но добър, щедър и справедлив. Вярвам, че в него гордо ще се оглеждат мечтите на нас, на поколението преподаватели, които започнаха, които заложиха и защитиха демократичните академични традиции.

Честита 30-годишнина на Юридическия факултет на Университета!

Пожелавам да се множат годините на това прекрасно средище на науката, на образованието, на таланта. Щастливи, умни и търсеци да са студентите, преподавателите да получават удовлетворение и признание, че дават знания на свои достойни следовници.

Още веднъж благодаря! Честит празник и напред към нови запомнящи се и победни годишнини!

А сега ето и обещаното стихотворение:

ПРОЛЕТ В ПЛОВДИВ

*Ухае на пролет и младост.
Момичета кръшни възторгват очите.
Ухаят на Пловдив липите –
време е на мечтите.*

*Присядаш в стария двор,
закътан, тих и бухнал в зелено.
Усещаш дъх на горчиво
от стара смокиня.
Пиеш бяло вино студено.*

*Шибоят ухае. Петуня цъфти
в килнато нацърбено гърне.*

*Върху зелената вада
водата от каменен чучур шурти.
Здравец краси спомен за стари неща
и за щурти мечти.*

*Чардакът разказва човешки
за майстор непомнен Иван.
За шепот потаен младежки
през зида, обвит от бръшлян.
И в одая, окадена от старо кюмбе,
как живот е създаван
и как тече ли, тече...*

*Сякаш не спомен, до болка разнищван,
книга вехта и пъстра разгръщаш
и няма насита, прелистваш
и минало в бъдното виждаш.*

*Знам: от истини стари
в залеза утро уханно поклъва
и мисъл нова плод ще роди.*

В Пловдив ухаят липи.

Наградени бяха най-добрите стартап проекти в първия конкурс на Пловдивския университет

Доц. д-р Даниела ПАСТАРМАДЖИЕВА

На 5 и 6 ноември 2022 г. се проведеха финалните събития от първия конкурс за най-добър стартап проект на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

На 5 ноември в Ректората на ПУ допуснатите до втория етап проекти имаха възможност да представят и защитят своите идеи пред публиката и журито. След първоначалното рецензиране до втория

Доц. д-р Даниела Пастармаджиева и доц. д-р Мина Ангелова откриват втория етап от конкурса

етап бяха допуснати седем проекта. Темите на допуснатите проекти бяха разнообразни, като част от тях бяха с фокус образование, включително за частно начално училище, занималня и палиативни грижи. Имаше проект, ангажиран с проблемите на дигитализацията и киберсигурността. Друг проект, свързан с дигитализацията, беше фокусиран върху спортните автомобили и прогнози за хората, занимаващи се с тях. Имаше проект за автоматизирана автомивка, както и проект,

касаещ вече стартирал бизнес за производство на ароматни свещи с форма и аромат на сладкиши. След края на презентациите и дискусиата за всеки проект беше формирана крайна оценка въз основа на рецензиите, точките, дадени от журито, и точките, дадени от публиката.

На 6 ноември 2022 г. в зала „Пловдив“ на хотел SPS, гр. Пловдив, бяха наградени трите най-добри проекта, като бяха връчени и специални награди за участниците от спонсорите на събитието. Водещи на церемонията по награждаването бяха доц. д-р Мина Ангелова и

Проф. д-р Илия Илиев

доц. д-р Даниела Пастармаджиева, част от екипа на Офиса за технологичен трансфер към ПУ.

Приветствия към аудиторията отпраща ректорът на ПУ „Паисий Хилендарски“ проф. д-р Румен Младенов, проф. д-р Илия Илиев – директор на Центъра по технологии към ПУ и г-жа Васка Бакларова, председател на Управителния съвет на Съюза за стопанска инициатива.

Ректорът на ПУ „Паисий Хилендарски“, проф. д-р Румен Младенов връчи грамоти на участниците, заели първите три места. Председателят на

Г-жа Васка Бакларова

Ректорът проф. д-р Румен Младенов награждава победителката в конкурса Милена Русева, вдясно е Виктория Палигорова

Студентския съвет към ПУ „Паисий Хилендарски“ Виктория Палигорова връчи ваучерите за парични награди на участниците, класирани на I, II и III място.

За победител в първия конкурс за най-добър стартап проект на ПУ „Паисий Хилендарски“ рецензентите, журито и публиката определиха проекта „Кафе-Занималня Сمارт Лаб“ ЕООД, разработен от Милена Русева. Тя е студентка в специалността „Софтуерни технологии и дизайн“, III курс. Милена се занимава професионално с програмиране от няколко години, като също така доброволно дава индивидуални и групови уроци на ученици.

Мария-Катерина Чипилева, класирана на II място

На второ място бе класиран стартап проектът за частно начално училище „Сириус Стар“ ЕООД с автор Мария-Катерина Чипилева. Тя е студентка в специалността „Право“, I курс.

На трето място рецензентите, журито и публиката поставиха проекта „Енкомпас Хелт Солюшънс“, разработен от екип, ръководен от проф. д.п.с.н. Майяна Митевска, катедра „Психология“ в ПУ „Паисий Хилендарски“. Проектът е насочен към осъществяване на социални иновации в областта на палиативните грижи.

Докторантката Елица Дудулаки, член на екипа на проекта „Енкомпас Хелт Солюшънс“, получава наградата за III място

През 2023 г. предстои второто издание на „Start-up Academy: Светът на предприемача“ и конкурс за най-добър стартап проект на ПУ „Паисий Хилендарски“.

„Филологията – още по-добро място за

Най-престижната научна конференция за Филологическия факултет на Пловдивския университет се проведе на 10 и 11 ноември 2022 година. Откриването беше в 6. аудитория на Ректората. Трябва да отбележим, че тази година е знаменателна не само с посветеността на научния форум на трите водещи юбилея – 300 години от рождението на Паисий Хилендарски – патрон на нашия университет; 260 години от написването на свещената за българите негова „История славянобългарска“ и 60 години от канонизацията му за светец, но и с факта, че първата конференция „Паисиеви четения“ се провежда преди 40 години. Така Филологическият факултет отбелязва и свой юбилей. Другият повод за празнично честване бе фактът, че изданието на Филологическия факултет „Научни трудове“ отбелязва също своя годишнина – 45 години от първата си поява в академичния свят. Именно защото годишнините са и повод за равностетка, водещата на откриването

Момент от откриването на конференцията

Доц. Елена Гетова

доц. д-р Елена Гетова в обръщението си към гостите на форума припомни думите на доц. Юлия Николова – един от основателите на Филологическия факултет и негов дългогодишен многоуважаван и обичан преподавател и изследовател.

„Осъзнатото човешко битие рядко надхвърля половин столетие, но интересът към и разказът за него понякога преминават праговете на хилядолетията. Извършеното от йеромонах проигумен Паисий Хилендарски носи давността на повече от две столетия, но век и половина науката продължава да се вглежда в неговата същност. В тази евристична дейност всяка епоха и всяко поколение изследователи, тръгвайки от историческите реалии на своето време, допълват обективно страниците на Паисиевата летопис.“

Печатът на Паисий стана емблема на тазгодишната конференция. Концепцията за визуалното му вписване в материалите за конференцията е дело на художника Александър Байтошев. Паисиевият печат може да се види на корицата на програмата и върху плаката на събитието, както и върху поканите за официалните гости на форума. Доцент Гетова спомена и една много съществена особеност, която сближава и прави сходни двете визуални емблеми – печата и плаката. И двете форми на визуализация имат сложната и трудна мисия да обобщят дълбочината на смисъла. Печатът е „своеобразна характеристика на житейското поведение, душевната нагласа и творческото кредо на автора на „История славянобългарска“, както обобщава Ю. Николова. А колкото до плаката, беше припомнено написаното от Елин Рахнев:

„Плакатът е облак, откъснат от небето, или парче залез на витрината за надежда. Той е монологът, който отсъства от сцената. Той е началото на усмивката и краят на сълзата. Той е алузията, която искаш да си прибереш въпреки поне още за няколко часа... Но той винаги е и повод да си доизмислиш света, да отидеш към петия сезон, да застанеш пред авансцената на живота, без да ти пука от нищо. Плакатът не е за общественото, не е за всенародното. Той е интимен акт – ти и той, той и ти. Лична кардиограма. Той е онази минута, от която винаги се нуждаеш, преди за седнеш на пети ред, 12. място. Минутата, в която можеш да обърнеш сърцето си наопаки или да го сложиш някъде вдясно. Всъщност плакатът е

Доц. Константин Куцаров

аристократът на великата илюзия, театърът е живот, а останалото – детайли“.

И така, какво ни остави като послание Хилендарският монах и изпълнителят на глиптиката, които са търсили дълбочината на смисъла, който остава завинаги върху документи, прокраднали се през пролуката на времето.

„Печатът е единен и завършен в религиозната си символика – заключава доц. Юлия Николова. – Изображенията в четирите квадранта (потир, кръст, три звезди и пеликан), лавровите клонки, които ги обграждат, и разпереният над тях гълъб не са фрагментарни, а носят в себе си и чрез себе си цялостен текст, говорещ на всички, които изповядват православието. Печатът, поставен върху Карловецките документи, не е само личен, а удостоверява принадлежността на притежателя му към светогорската обител и към нейните духовни закони...“

Професор Теменужка Йовчева, заместник-ректор на Пловдивския университет, приветства участниците в тазгодишната конференция на Филологическия факултет, като припомни факта, че първоначално при основаването на университета физици и филолози са били обединени в един общ факултет.

За предизвикателствата пред отбелязващата почти половинвековна история пловдивска филология, за нейните празнични годишнини, които означават през тази есен, за нейния научен потенциал, чиято реализация най-пълно се разкрива именно по време на настоящия най-престижен научен форум, приветствени думи произнесе доц. д.ф.н. Константин Куцаров, декан на Филологическия факултет.

Съпътстващо събитие на научния форум тази година бе откриването на гостуващата изложба, посветена на 100 години от създаването на отдела „Специални сбирки“ в НБ „Иван Вазов“. Слово за историята на този отдел и за връзките между двете институции – Народна библиотека „Иван Вазов“ и ПУ „Паисий Хилендарски“ – произнесе директорът на библиотеката Димитър Минев. Той подчерта ползотворните традиции, създадени и утвърдени през годините, маркиращи сътрудничеството между Филологическия факултет и екипа на Народната библиотека.

Доцент д-р Юлияна Чакърва, отговорен редактор на изданието „Научни трудове на Филологическия факултет“, което има своята дълга история и своята кръгла годишнина тази есен – 45 години от първата му поява, показа пред гостите на форума кори-

Проф. Теменужка Йовчева

Димитър Минев

научен живот". Паисиеви четения 2022

ците на първите броеве на изданието. Доцент Чакърова разказа за първите редакционни екипи, за формалното изграждане на томовете на изданието през годините, за неговите формати и обем, утвърдения му авторитет през годините.

Гост лектор, който представи пленарен доклад на тазгодишния форум, бе известният учен и изследовател професор Илияна Кръпова, преподавател в университета „Ка'Фоскари“ във Венеция. Темата на нейното изследване бе „Фактивност и финитност: за типологията на подчинените изречения в южнославянския и балканския ареал“. Големият интерес на специалисти от различни области на филологическото познание към изнесеня доклад показа, че знанието за езика винаги е било средство и път да се постигне и универсалното познание за човека и света. Професор Кръпова сподели след приключване на форума следните свои впечатления: „Поздравявам Вас и членовете на екипа за усилията да превърнете Филологията в още по-добро място за научен живот и ви желая успех във всички близки и далечни намерения“.

Проф. Илияна Кръпова

В късния следобед в зала „Компас“ бяха представени нови научни издания, обвързани тематично с настоящите юбилейни „Паисиеви четения“. Проф. д.ф.н. Жоржета Чолакова представи книгите: на Якуб Микулецки „Между дисидентството, ъндърграунда и сивата зона. Неофициалната българска литература 1944 – 1989“ (Jakub Milulecký. Mezi disentem, undergroundem a šedou zónou. Neoficiální bulharská literatura 1944 – 1989. Praha: Slovanský ústav, 2021) и на Марцел Черни, Теодоричка Готовска-Хенце, Любомила Соленкова – „Чрез съпринадлежност и съпричастност към взаимно (о)познаване. Проучвания в областта на чешко-българските културни отношения до създаването на Чехословакия“ (Sounáležitostí a soudržností k vzájemnému poznání: Sondy z kulturních vztahů mezi Čechy a Bulhary do vzniku ČSR. Praha: Slovanský ústav AV ČR, 2020).

Проф. Жоржета Чолакова

Проф. д.ф.н. Румяна Дамянова представи книгите: „Борис Йоцов. Библиография“, София: Издателски център „Боян Пенев“, 2018; „Борис Йоцов. Съчинения. Том 1 – 3“, София: Издателски център „Боян Пенев“, 2022; „Завръщането на Борис Йоцов. Материали от Научен семинар, проведен на 8.06. 2022 г.“, София: Издателски център „Боян Пенев“, 2022.

Участниците в деветте секции и двете кръгли маси бяха повече от 160. Тук публикуваме част от споделените от организаторите впечатления от заседанията по секции.

Секция „Англистиката“ проведе няколко заседания, всяко от които имаше свой тематичен фокус: фонетика, синтаксис, превод, английска и американска литература. Външните участници бяха традиционно от София и Благоевград и нетрадиционно от Киев. Младите колеги от университета направиха впечатление със задълбочената си подготовка. Снижана Жигун от Украйна представи доклад на тема „Crimean Tatar Herstory of the War in Modern Ukrainian Culture“, посветен на геноцида на татарите от Крим по време на Втората световна война в романа на Ирен Роздобудко „Фарида“ и във филма на Ахтем Сейтаблаев „Чужда молитва“, вариации на историята на Сайде Арифова, спасила група деца веднъж от нацистите и още един път – от комунистите. Участието на колежата се вписа в сесията не само заради английския език на

презентацията ѝ, но и заради повдигнатите преди това въпроси за присъствието на жените в литературата и културата, а връзките със съвременното ни и бушуващата в Украйна война въздействаха на емоциите без нужда от коментар.

В секцията **„Грамматически анализ – традиция и методически иновации“** взеха участие учени от България и чужбина. Бяха изслушани 18 доклада от представители на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, университета „Лоранд Йотвощ“ – Будапеща, University College London и Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Дискусиите, продължили и след указаното време, показаха интереса към представените теми и задълбочените изследвания на лингвистите. Всички участници изказаха задоволството си от възможността да обменят идеи в реална среда, срещайки отново колегите си след годините на онлайн конференции. Презентирането на докладите в секцията продължи и в двата дни в зала „Компас“, която посрещна както участниците, така и заинтригуваната публика.

В секция **„Испанистика“** бяха представени доклади, свързани с различни теми в областта на морфологията, фразеологията, превода, прагматиката и литературата. Освен специалисти от най-изтъкнатите български университети, в които се изучава испански език, заслужен интерес предизвика участието на докторантите от ПУ „Паисий Хилендарски“ и ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.

Освен участниците от нашата славистика от Пловдивския и Софийския университет и БАН, гости на секцията **„Славизъм и славистика – традиции и перспективи“** със свои доклади предимно на лингвистични теми бяха учени от различни поколения, представители на авторитетни университети от Полша, Хърватия, Република Сръбска (част от Федерация Босна и Херцеговина). Те намериха общи научни интереси и изобщо общ език в стремежа да се поддържа високо равнището на славистичните идеи, изследвания и сътрудничество.

В секция **„Германистика“** колегите от Софийския университет участват за първи път на нашия форум и споделиха задоволство от организацията и благодарност към екипа. Докладите бяха от различни сфери: езикознание, литература, методика, социо-лингвистика, и бяха представени на немски език. Дискусиите след докладите потвърдиха интереса на всички участници.

В секция **„Литература – власт – памет“** заседанията минаха спокойно и ползотворно. За отбелязване е убедителното участие на докторанти тази година. Очаквано открити бяха докладите на проф. Чернокожев, проф. Пелева, проф. Липчева, проф. Ичевска и доц. Влашки. Програмата беше изключително богата и присъствието на публиката бе по приоритети. Като извод се налага наблюдението, че от година на година форумът все повече утвърждава престижа си.

Споделеното от организаторите в секциите „Романистика“, „Балканите – езици и култури“ и „Русистика“ също потвърждава горепосочените заключения.

Изключително ползотворни бяха и дискусиите, проведени по време на двете кръгли маси: **„ПРЕДВЪЗРАЖДАНЕ И ВЪЗРАЖДАНЕ – ТРАДИЦИЯ, ПРИЕМСТВЕНОСТ, НОВАТОРСТВО“**, иницирана от проф. д.ф.н. Диана Иванова; и **„БЪЛГАРИСТИКАТА ДНЕС В ЛОДЗ – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПЕРСПЕКТИВИ“**, организирана от проф. д.ф.н. Любка Липчева-Пранджева в рамките на Националната научна програма „Развитие на българистиката в чужбина“, финансирана от МОН.

„И от най-великия спектакъл накрая остава само един плакат. Спектакълът е преходен и тленен. Но ако спектакълът е плътта на театъра, то плакатът е душата му, която ще остане във вечността. Плакатът е безсмъртието на театъра.“

(Христо Бойчев в миниатюрата си „In vitam aeternam...“)

„Печатът и плакатът са онзи нетленен отрязък от времето, което ни предстои да споделим заедно и тази година по време на нашата ваша конференция, скъпи колеги и гости“ – каза в заключителните си думи към участниците при откриването на конференцията доц. Елена Гетова, председател на Организационния комитет.

От Организационния комитет на
Паисиевите четения 2022

Паисий Хилендарски и българският

Доц. д-р Тодор РАДЕВ

Историографията и другите хуманитарни науки, третиращи културните аспекти на Българското възраждане, единодушно вграждат феномена Паисий Хилендарски в базисната духовна същност на епохата. Това е прецедент, при който и строгите научни анализи, и самокритично настроеното ни съвременно обществено съзнание са убедени, че патриотичният патос на завършената през 1762 г. в Зографския манастир „История славянобългарска“ не просто събужда българския народ от вековна летаргия, а предопределя нашия целокупен възрожденски устрем. Традиционният за юбилейните форуми емоционално приповдигнат дискурс е мобилизиращ интелектуален фактор, периодично увеличаващ обхвата на научната, публицистичната и художествената литература, възвеличаваща Отец Паисий като харизматичен национален будител. Съвременната научна критика е провокирана както от постиженията на обективния научен подход, така и от целенасочените заблуди, конструирани за социална и политическа употреба на символната личност в условията на различни „пластове на времето“. На този фон битува впечатлението, че е почти невъзможно да се надградят свързаните с научния мит „Паисий“ академични постижения. Най-новите български изследвания в сферата на т. нар. паисиезнание обаче опровергават тази капсулираща научния порив тенденция. Пример в обнадеждаващата посока са опитите на Иван Радев и Димитър Пеев да осветлят таксидиотското обкръжение на Отец Паисий, неговото монашеско позициониране в съвременното му идиоритмично манастирско устройство на Хилендарската обител и коригиращите биографията му нови документални свидетелства.

Доц. Тодор Радев

Сред съществените проблеми за специализираните по културните аспекти на нашето Възраждане хуманитарни науки е специфичната биполарна същност на Паисий Хилендарски като митологизирана и историческа личност. Това имажинерно раздвоение има закономерен характер поради възприетото от общественото ни съзнание определение за възрожденското „най-българско време“ като основополагащ и константно актуален национален мит. Логично в този смисъл е предизвикателството, подтикващо съвременната историческа наука да отдели историческия от митологизирания Отец Паисий и да открие възможно най-обективно духовните измерения на „История славянобългарска“. Научният отклик на това предизвикателство вероятно следва да призове духа на живяното от самия Паисий Хилендарски историческо време, терминологично обособено като българско Ранно възраждане. „Самата съвкупност на перспективите – изтъква Райнхард Козелек по повод на европейския преход към Новото време – придобива специфично времево измерение, именно измерението на обратно действащата промяна. След XVIII век вече не се оспорва, че истината за историята не остава веднъж завинаги една и съща. Така се появява едно ново, пораждащо нов опит качество в историческия ход на времето, което ни учи, гледайки назад, да познаваме по нов начин минали събития. Оттогава и историята на въздействието на минали събития става част от структурата на самите събития“. В този смисъл е необходимо да „върнем“ Отец Паисий в перспективите на неговото обогатено с актуален общобалкански историзъм време. Защото за излизачите от Късното средновековие балкански християнски общности XVIII век бележи началото на нова епоха чрез призивите към съответните минали величия, пробуждани с надеждата да изпълнят мисията си на животворна инициация за предстоящото бъдеще. Следователно „Паисиевото време“ не може да се обоснове само с неговите социално-икономически предпоставки. Затова академичната логика отправя поглед към формулираните от Арнолд Тойнби и Николай

Конрад философско-исторически и културологични концепции за ренесансите. Приложени към конкретните измерения на нашето Възраждане, тези концепции генерират идеята за осмисляне на епохата като време за културно-исторически преход, предизвикан от взаимодействията между функциониращи през XVIII – XIX век цивилизации или от специфичните „срещи“ между живи и мъртви култури и цивилизации.

За философско-историческите модели на А. Тойнби класическият Италиански ренесанс, генерирал впоследствие целокупния западен Ренесанс, е среща във времето между мъртвата Античност и раждащата се от недрата на Късното средновековие нова европейска цивилизация. Съдбоносната среща върху италианското териториално пространство се вписва и в модела „побачиняване – осиновяване“, възкресяващ за нов живот античните политически идеи, институции, законодателни норми, философски постижения, езици, литератури, образни изкуства и религиозни системи. Мислена в този контекст, „История славянобългарска“ е изключителна по стойност индикация за ренесанс, който извира от протичащата върху изтерзаното българско землище среща във времето. По своята същност това е среща между погиналото българско измерение на средновековната Slavia Orthodoxa и тлеещата през XVIII век българска културна идентичност. Този процес се разгръща паралелно със срещата в пространството между оформящата се като световен цивилизационен лидер модерна Европа и намиращата се под османска власт (т. е. в политическото пространство на ислямската цивилизация) балканска част от ортодоксалната християнска общност. Протичащото пресичане в пространството между Просвещението, което е културно продължение на „автентичния“ западен Ренесанс, и балканската териториална зона на т. нар. православна цивилизация напълно закономерно предопределя Българското възраждане да има характерните признаци на „отразен“ ренесанс. При персоналният случай с Паисий Хилендарски обаче пространството въздействено, упражнявано от католико-протестантския Запад, е сведено до минимум. Единствената индикация за негов директен досег със Запада е мисията в Сремски Карловци през 1761 г., където авторът на „История славянобългарска“ е впечатлен от високото културно ниво на модерната европейска цивилизация. Като представител на атонската монашеска общност Отец Паисий е възпитан според най-консервативните принципи на православието, към които се придържа и в „История славянобългарска“. Затова неговата „книжица“ може да бъде истински разбрана, ако се приеме, че нашето Възраждане притежава и елементи на „автентичен“ ренесанс, роден от отпращания към средновековното ни величие исторически призив. Така е пробудена спасителната система „бащинство – осиновяване“, възстановяваща прекъснатата духовна връзка на българите от „Паисиевото време“ с бележитите им средновековни предци. „Чуйте вие, читатели и слушатели, роде български – провиква се Паисий Хилендарски в своето оригинално предисловие, – които милеете и обичате своя род и своето българско отечество и желаете да разберете и да узнаете подробно за българския род, за вашите отци и праотци, царе, патриарси и светии, как някога са живели и как са си отишли от този свят. Нужно и полезно е да познавате добре деянията на вашите бащи, както и всички други племена и народи знаят за своя собствен род и език, имат истории и всеки техен книжовник знае, разказва и се хвали с рода си и с езика си“. Актуализираната метафизична връзка с великите български прадеди е първичната духовна база на нашето Възраждане. Перспективният взор на православния светогорски монах, събрал и изложил с „прости речи“ историята на своя народ, не се опитва да проникне в бъдещето, което е сфера само на Божия промисъл. Хилендарският будител изцяло е съсредоточен в историческата ретроспекция на славното ни минало, предшестващо преживението под османския ярем унижителни, „тъмни“ векове.

Всеки абстрахиран от конкретното си съвремие научен анализ на „История славянобългарска“ може да претендира за обективност тогава, когато приеме и осмисли факта, че нейният автор не се е съзнавал като персонален родоначалник на Българското възраждане. Йеромонах Паисий, проигумен и таксидиот на Хилендарския манастир, носи кръста на патриотичната си мисия без разрыв

МИТ ЗА ВЕЧНОТО ЗАВРЪЩАНЕ

с консервативните устои на светогорските монашески традиции. Невъзможно е неговите творчески усилия да са били обладани от амбиция за създаване на манифест или програма на българското Ново време. Автентичните Паисиеви послания стандартно се отразяват като изкривен „програмен“ текст в обременената от модерните „пластове на времето“ хуманитаристика. Всъщност тези послания от зората на нашето Възраждане са напълно понятни за ортодоксалния консерватизъм, изповядван и в наши дни от светогорската монашеска общност. С такъв тип откровение е белязан текстът на йеродякон Атанасий (писан от името на монашеското братство в Зографския манастир), който е включен като въведение към най-новото критическо издание на „История славянобългарска“, публикувано през 2017 г. Осмисляйки целокупния исторически процес, протичащ между времето и вечността, това оригинално въведение анализира „История славянобългарска“ чрез съпоставяне на два типа историческо познание – хуманистичната историография на Новото време и традиционната християнска историография. При първия тип, демонстриращ пиетет както към елитарната антична култура, така и към произтичащото от Ренесанса и Просвещението модерно светско мислене, човекът е издигнат като законодател на целокупната си разумна дейност

и център на историческия прогрес. В Паисиевата история подобни смислови елементи отсъстват. Нещо повече – по всяка вероятност православният атонски черноризец е окачествявал главозамайващата човешка дързост като сатанински бяс. Ренесансовият хуманизъм подтиква творческото издигане на човека до идеята за антропоцентричност на света. За православния мироглед това е равнозначно на богоборчество, което е най-тежък и непростим грях. Следваща консервативните принципи на християнска ортодоксия, патриотичната историческа книга на Паисий Хилендарски е заредена със смислово отрицание на прекомерната човешка самонадеяност. Обективният прочит на „История славянобългарска“ генерира убеждението, че нейният автор се придържа към структуроопределящата концепция на християнската историография. Това е идеята за откриване на спасителната перспектива, тласкаща човека, народите и човечеството към бъдещото излизане от историческото време и влизане във вечността, която всъщност е обозначение на великото Божие време. Само в този характерен за християнската версия на световната история смисъл може да се разбере специфичната градиция в Паисиевата „книжица“ – от произхода на народите след библейския потоп към славните военни победи на българските царе и от покръстването на българския народ към високия фундамент на просиялата плеяда български светци, а от това стъпало – към Божието царство на вечността. „И така допълних и завърших – приключва боговдъхновено своя послеслов Отец Паисий – казаното в тази историйца за полза на нашия български род и за слава и похвала на нашия Господ Иисус Христос, на Когото подобава всяка слава, чест и поклонение с безначалния Му Отец и с Пресветия и Животворящ Негов Дух, сега и винаги, и во веки веков. Амин!“

При това положение като логичен проблем за разрешаване се откроява въпросът кое всъщност е възрожденското в „История славянобългарска“? Обективният отговор вероятно трябва да започне от наличието на значим възрожденски ръкописен масив от открити нейни преписи и преправки. Няма друга ръкописна книга от епохата на нашето Възраждане с подобна съдба. Преписването, преправянето, четенето, слушането и преразказването на Паисиевия вариант на българската история е най-открояващата се индикация за нейното изключително въздействие върху българското възрожденско общество. Издържаният според принципите на християнската историография смислов заряд на осветляващата славното средновековно минало на Отечеството книга е в синхрон с хилядолетната българска религиозна традиция. Това е важна предпоставка за социална популярност. Има обаче

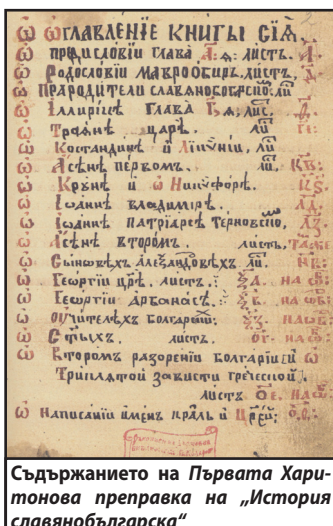
и друга предпоставка от този тип, която необяснимо е останала в периферията на паисиезнанието. Тя е свързана със силното въздействие на фолклора върху живеещите в „Паисиевото време“ българи. Загубила своите държавни и църковни институции, българската народностна общност се оказва извън линейното историческо време. Задействаната система на оцеляване се реализира в условията на своеобразна архаична патриархалност. Регресивният културен феномен действа според повелите на цикличното време, обуславящо митовите, легендите, епоса, народното песенно творчество. Това е реалната културна среда, в която се ражда и живее до замонашването си авторът на „История славянобългарска“. Впоследствие, изпълнявайки таксидиотските си функции, той не прекъсва общуването си с извиращия от българското землище автентичен фолклор.

По всяка вероятност контрастът между силното въздействие на устната народна традиция и липсата на адекватна писмена история на България е сред съществените предпоставки за появата на Паисиевата историческа книга. „Постоянно ме разяждаше ревност и жалост за[ради] моя род български – свидетелства Паисий Хилендарски, – че няма наедно събрана история за славните деяния от началните времена [на съществуване] на нашия род, за светците и царете [ни].“ Очевидно устните предания за славното минало и „присмехът на сърби и гърци, че нямаме своя история“ са го подтикнали да издири „множество известия, написани за българите“ и да сътвори бележитата си „историйца“. Нейният текст обаче свидетелства за умишлено дистанциране от фолклорната традиция. Показателни за този авторов подход са включените в „История славянобългарска“ сведения за Крали Марко. Те се основават на нелицеприятните за митичния херой исторически извори, изобличаващи „Марко Кралевич“ като участващ в османските походи

„малък паша“ на султан Баязид I. По този начин Отец Паисий поставя аргументираната с извори писана история над устната фолклорна представа за миналото. Съвременното ярко заявено в послесловието на Паисиевата история желание на автора за патриотично въздействие интуитивно разчита на доминиращото в българското общество митологично съзнание, действащо според повелите не на линейното историческо, а на цикличното време. Чрез събраната и патриотично интерпретирана писмена българска история и последвалото нейно разпространение (преписване, преправяне, четене, слушане, преразказване) светогорският будител актуализира българския мит за вечно завръщане. В този смисъл „История славянобългарска“ изпълнява функциите на ритуално завръщане към сакралния архетип, обединяващ изтъкнатия най-древен библейски генезис на българите след потопа (генеалогия, водеща до Ной), тяхната древна ортодоксалнохристиянска същност и величието на средновековното им царство. „Чрез парадокса на ритуала – постулира Мирча Елиаде – всяко осветено пространство (в Паисиевия вариант: исторически и демографски обоснованото българско землище на Балканите – Т. Р.) съвпада с центъра на света, също както времето на някой ритуал съвпада с митичното време на „началото“. Чрез повтарянето на космогоничния акт конкретното време, в течение на което се извършва построяването (Паисиевото пробуждане на българския дух – Т. Р.), бива проектирано в митичното време, in illo tempore, когато е станало основаването на света. Така се осигуряват реалността и

Преподобният Паисий Хилендарски

Съдържанието на Първата Харитоновата преправка на „История славянобългарска“

Кралицата на Швеция Силвия награди докторант Милена Кадиева от ФИФ

Докторантът във Философско-историческия факултет от докторската програма „Социология“ адв. Милена Кадиева получи от кралицата на Швеция – Силвия, награда за това, че тя и Фондация „ДА“ защитават пострадалите от домашно и сексуално насилие и трафик на хора.

Както е написал за нея в своята социална медия докт. Мишо Гръблев, „...адвокат

Кадиева показва, че няма малки хора, няма малки градове, няма малки държави, а има големи каузи и възможности за големи промени!

За всички нас остава изводът – около нас има страхотни, успешни хора с визия и световно признание. Само трябва да се огледаме за тях и да потърсим техния пример!“

Кралица Силвия и адв. Милена Кадиева по време на тържествената церемония

➔ От стр. 9

трайността на една постройка – не само чрез преобразуването на профанното пространство в трансцендентно („центъра“), но също и в преобразуването на конкретното време в митично време.

Паисиевото връщане към животворните български архетипи вписва българския народ в координатната система на Библията, а чрез мита за славянския прародител Мосхос (библейския Мосох или Мешех, син на Яфет и внук на Ной) – и в структурата на славянската общност. Върху тази база древните българи, за които Паисий приема предположението, че са формирали своя етноним във връзка с миналото обитаване на региона около долното течение на р. Волга (Болга), са родствено свързани с народа на „полунощната страна, т. е. на север, където сега е московската земя“. Архетипният Паисиев модел получава осъвременена за втората половина на XVIII век нагледност за българските читатели и слушатели, изтъквайки потенциална на тогавашната руска (православна и славянска) военна мощ. „Така (при преселението си на Балканите – Т. Р.) българите намерили изобилна земя и се заселили – убеждава Паисий Хилендарски, – но понеже не били научени да се покоряват на царе, а били свирепи и диви, безстрашни и силни в битка, люти като лъвовете, един излизал без страх срещу десет, каквито са и досега всички от северната и полунощна страна – народ силен, як на война и в битка. Такива били отначало българите – здрави и силни в битка“. Заобикаляйки постановките на илиризма, характерен за Хърватското и Сръбското възраждане, „История славянобългарска“ свързва славянския етногенезис на българите със „сарматската“ и „вандалската“ хипотеза, характерни съответно за ползваните от Отец Паисий исторически книги на Цезар Бароний и Мавро Орбини. Така българският народ в максимално едър план е ситуиран и в световната цивилизация. Най-въздействащо за читателите и слушателите на Паисиевата „книжица“ обаче е доказаното чрез авторитетни писмени извори българско средновековно лидерство в славянски и християнски контекст, което аргументира заклеяването на родоотстъпниците: „Или не са имали българите царство и държава! И не са царствали толкова години и не са били славни и знаменити по цялата земя! И много пъти от силните римляни и мъдрите гърци са вземали данък, царе и крале са им давали своите царски дъщери за съпруги, за да имат мир и любов с българските царе. И от целия славянски род най-славни са били българите: първо те са се нарекли царе, първи те са имали патриарх, първи те са се покръстили и най-много земя те са придобили. Така от целия славянски род най-силни и почитани са били [българите] и първият славянски светия е просиял от българския род и език, както написан за всичко това подред в тази история... Тогава защо, ти, неразумни, се срамуваш от своя род и се влачиш по чужд език!?“

Стилът на Паисиевия диспут с патриотите и родоотстъпниците сред българските читатели и слушатели свидетелства за неговите харизматични качества като православен християнски проповедник и като пропагандатор на желаното ново раждане на автентичния български дух от епохата на славното минало. „История славянобългарска“ подготвя това ново раждане (ренесанс)

Паисий Хилендарски и българският мит...

на човешката история, а е ново раждане или по-точно предстоящ цикъл на мистично прераждане. По смисъла на представената от Мирча Елиаде концепция Паисиевият исторически подход за „събуждане“ на българския народ има спасителен разтърсващ ефект, предизвикващ духовна социална терапия. Българското читателско и слушателско съприкосновение с великата „книжица“ изпълнява функциите на сакрално повещение в безсмъртните български архетипи. Разпъвайки българската душа между гордостта от миналото величие и срама от жалкото настояще, Паисий Хилендарски възстановява прекъснатата духовна връзка между българските поколения и подтиква съвременните си сънародници към действителен патриотизъм. Посвещението в тайните на миналото българско величие е заредено с оптимизъм, произтичащ от прозряната от Паисий Хилендарски мистика на българската орис. „Дивни са Божиите съдби – внушава хилендарският будител – и неизследима бездна е Неговата воля при управлението на този свят и промисълът, който ръководи царствата в него – раздава ги, променя ги, предава ги [от ръка на ръка]; когато иска, ги погубва и отново ги възстановява. Понякога ни се струва, че сякаш не Го е грижа за нас и като че ни е предал на безконечна заборава. Но не е така. От историите и летописанията на евреите може да се узнае колко пъти ги е предавал на плен и разорение и отново ги е събирал и е укрепвал царството им. Така и сега се вижда, че Източното гръцко царство (Византия – Т. Р.) и българското са отпаднали [от Него]. И ни се струва, че завинаги са отхвърлени и забравени от Бога. Но кой ще постигне ума Господен или кой ще проумее волята Му! Току-виж пак въздигне и събере разпръснатите и изцели съкрушените по начин, по който Сам Той знае в светите Свои съдби.“

Оптимистичното Паисиево прозрение за българската съдба генерира автентичната здрава основа на нашия възрожденски културен национализъм. За авторитетния специалист по проблемите на източноевропейските национализми Мирослав Хрох този феномен изпълнява функциите на носеща конструкция за цялостния освободителен национализъм на битувашата в пределите на Османската империя „потисната нация“. Активният културен национализъм от Паисиев тип е животворен зов към величието на древното българско минало, мислено като Боговъдъхновено „осево време“ (според подходящия за случая термин на Карл Ясперс). Посвещението в сакралните тайни на българския мит за вечното завръщане е завещаният от самия Паисий Хилендарски смисъл на „История славянобългарска“. По този начин в темелите на нашата национална идеология се вражда тезата за богоизбрания български народ, чиято историческа съдба обуславя цикличните възходи и падения, които могат да се характеризират и като умирения и възкресения по нашия път към вечността. Ражда се ново „осево време“ в целокупната българска история – епохата на нашето Възраждане, митологизирано след крушенията на българския иредентизъм като актуален национален архетип.

Деветият форум „Българска граматика“ беше посветен на проф. д.ф.н. Иван Куцаров

Ас. д-р Десислава ДИМИТРОВА

Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“ и Институтът за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките организираха деветия форум „Българска граматика“. Темата „Учението за частите на речта – традиции и перспективи“ предпологаше разглеждане на широк кръг от въпроси, свързани с класически и нови подходи в граматиката и целта бе не само да се дадат окончателни отговори, а да се обменят мнения, да се изкажат предположения и да се създаде среда за непосредствен разговор по проблемите на българската граматика. Събитието се проведе присъствено и онлайн на 20 и 21 октомври 2022 г. в София в зала „Проф. Александър Теодоров-Балан“ на Института за български език при БАН. От Пловдивския университет участваха: проф. д.ф.н. Вера Маровска, доц. д.ф.н. Константин Куцаров, доц. д.ф.н. Петя Бъркалова, доц. д-р Красимира Чакърва, доц. д-р Юлиана Чакърва, доц. д-р Антоанета Джельова, ас. д-р Мария Анастасова, ас. д-р Милена Видралска, ас. д-р Десислава Димитрова, гл. ас. д-р Христиана Кръстева, докт. Красилина Колева-Костова, докт. Васил Стаменов.

Форумът бе посветен на един от най-големите съвременни български езиковеди – проф. д.ф.н. Иван Костадинов Куцаров, по случай 80-годишнината от рождението му. Той е един от първите преподаватели филолози в ПУ, бил е декан на Филологическия факултет, заместник-ректор и ректор на Пловдивския университет.

Част от участниците във форума

Презентация на тема „Научното наследство на проф. д.ф.н. Иван Куцаров и постиженията на Пловдивската школа по морфология и функционална граматика“ представиха доц. д-р Красимира Чакърва и докт. Васил Стаменов.

Пленарни доклади изнесоха: чл.-кор. проф. д.ф.н. Стоян Буров (Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“) на тема „Ядро и периферия в частите на речта“; проф. д.ф.н. Вера Маровска (Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“) – „За традицион-

Проф. Иван Куцаров

ната лексикално- и граматико-семантична характеристика на частите на речта“; доц. д.ф.н. Константин Куцаров (Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“) – „Нова класификация на частите на речта в съвременния български език. Таксономични термини и принципи“.

Всички доклади на участниците във форума ще бъдат публикувани в Приложението към сп. „Български език“.

Университетът сключи споразумение за сътрудничество с Технологичния университет във Велор, Индия

На 18.10.2022 г. в гр. Велор, Индия, бе подписано споразумение за сътрудничество между Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и Технологичния университет във Велор, Индия. Университетът е основан през 1984 г. от д-р Г. Висванатан, в него се обучават около 40 000 студенти, от които 27 000 ползват общежитията. Целият кампус е разположен на около 300 декара площ и е с отлична учебна, изследователска и спортна инфраструктура.

Екипът на ПУ „Паисий Хилендарски“, воден от проф. д.п.н. Дора Левтерова и в състав – доц. д-р Димитър Токмаков, доц. д-р Слави Любомиров и доц. д-р Хилда Терлемезян, се срещна с директора на отдел „Международно сътрудничество“ д-р Ваджаякумар и с декана на Факултета по информационни технологии и инженерство проф. д-р Сумати.

Д-р Г. Висванатан – ректор и собственик на университета, запозна екипа от ПУ „Паисий Хилендарски“ с историята и структурата на висшето училище, както и с визията за бъдещото му развитие.

Сключеното споразумение ще благоприятства академичното сътрудничество между двете институции и ще допринесе за развитието на научните изследвания и образованието в тях. Договорът позволява обмен на преподаватели и студенти за обучение и научни изследвания; изпълнение на съвместни изследователски проекти; разработване на програми за двойни дипломи и обмен на информация и научни публикации.

Идеята за това сътрудничество бе породена от участието на Пловдивския университет в международния проект, озаглавен „DIVERSASIA – Приемане на разнообразието в АЗИЯ чрез усвояване на приобщаващи отворени практики“.

Българските представители и индийските домакини след подписването на споразумението

Партньори в проекта са: Университетът Нотингам Трент, Великобритания; Технологичният институт Vhubaneswar, Индия; Технологичният институт Vellore, Индия; Университетът Trust-Vit, Индия; Университет по инженерство и технологии, Бангладеш; Университетът Jahangirnagar, Бангладеш; Университетът Гази, Турция; Латвийският университет; SoftQNR, Сърбия; Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“, България; Националната асоциация на работодателите с хора с увреждания, България; PhoenixKM BVBA, Белгия.

Основната цел на проекта е да осигури възможности и ресурси на институциите за висше образование в Индия и Бангладеш за включване на студенти с обучителни затруднения и/или увреждания и осигуряване на равен достъп до висше образование и цифрови учебни материали (OERs – Open Education Resources, и MOOCs – Massive Open Online Courses).

В Италия се проведе конференция на тема Българските училища в чужбина – лаборатории за създаване на станданти по български език като втори/чужд за деца и младежи

Проф. д.ф.н. Ваня ЗИДАРОВА

От 26 до 28 октомври 2022 година в Българския културен институт в Рим и в Неапол се проведе практикоприложна конференция на тема „Българските училища в чужбина – лаборатории за създаване на стандарти по български език като втори/чужд за деца и младежи“. Събитието се организира от културната асоциация „Паралел 43“, БНУ „Асен и Илия Пейкови“ в Рим, българската културна асоциация „Будител“ и БНУ „Родолубие“ в Неапол. Домакини на конференцията бяха д-р Мая Падешка (Неапол) и Венета Ненкова (Рим). В Рим бе организирана кръгла маса, в рамките на която бяха обсъдени редица проблеми на обучението по български език като втори (чужд) език. Въпросите, свързани с обучението по български език в рамките на българската диаспора в Италия и други държави, бяха дискутирани от гледна точка на лингвистиката, социолингвистиката, психолингвистиката, методиката и дидактиката. Работата продължи на следващия ден с обсъждане на възможностите за консолидиране на българските общности зад граница, с коментариране на мотивацията на семействата от български произход за включване на децата им в организирани форми за изучаване на български език, литература, история и география в българските неделни училища. Изтъкнати като важни фактори бяха билингвизмът при повечето от учениците, недостатъчната мотивация за изучаване на български език, необходимостта от създаване на стандартизирани учебници за неделните училища, съобразени с възможностите и уменията на българските деца в чужбина, методически и организационни проблеми. На конференцията присъстваха представители на МОН, Изпълнителната агенция за българите в чужбина, Асоциацията на българските учители в чужбина, Националната научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“, „Каритас“ – България, и повече от осемдесет учители по български език от неделните училища в

Обща снимка на участниците в конференцията

десетки европейски градове. Участие взеха и представители на академичната общност в България от Софийския, Пловдивския и Великотърновския университет. От страна на Пловдивския университет участие в конференцията взеха проф. д.п.н. Румяна Танкова, проф. д.ф.н. Ваня Зидарова и др.

След заседанията в Рим конференцията продължи на остров Прочида, където участниците се включиха в творческа работилница и литературно четене за деца, срещнаха се с представители на Центъра за усъвършенстване на преподаватели към университета „Ориентале“ (Неапол).

Участниците се обединиха около идеята, че е необходимо да се работи за консолидиране на българската диаспора и повишаване на мотивацията в семейна среда, да се подготвят специфични педагогически кадри, да се изготвят учебници и учебни помагала, които да отговарят на специфичните нужди на българските училища в чужбина.

Изложба и лекция, посветени на везбата и шевицата в българската традиция

На 2 ноември 2022 г. в Централната университетска библиотека бе открита изложбата „Аксесоари за книги с вpletена народна шевица“. Експонатите имат приложен характер и са дело на Славена Шумарова-Запрянова – служителка в библиотеката, и Стефка Константинова. Както те самите обясняват, изложените аксесоари – калъфи за книги, разделители и бижута, са ръчно изработени и съчетават модерното с традиционното чрез вplитане на елементи от народния бит – шевици, бродерии и др.

Откриването на изложбата бе предшествано от публична лекция на доц. д-р Красимира Кръстанова от Катедрата по етнология

Експонати от изложбата

на Философско-историческия факултет. Лекцията, на която присъстваха студенти, служители от университета и гости, премина при голям интерес. Доц. Кръстанова разгледа ролята на везбата и шевицата в бита на българина – предназначението, структурата и символиката им през вековете. Тя се спря по-детайлно на някои орнаменти и свързаните с тях цветове и материали, даде много интересни примери за това какво са означавали за българката заниманията с везба, как е съхранена през времето и възраждането ѝ в модерния свят.

Момент от лекцията на доц. Красимира Кръстанова

Студенти от ФМИ спечелиха първо място в индивидуалното и второ – в отборното класиране на олимпиадата по компютърна математика

Поредно отлично представяне за отбора на Факултета по математика и информатика, който спечели второ място на Деветата национална студентска олимпиада по компютърна математика „Академик Стефан Додунеков“ (CompMath-2022), проведена от 28 до 30 октомври 2022 г. в гр. Баня.

В индивидуалното класиране студентът Васил Желински (специалност „Софтуерно инженерство“, 3-ти курс) завоюва златен медал, заемайки първото място по точки със значителна преднина пред втория и третия в класацията. Студентката Дамяна Гандева (специалност „Приложна математика“, 3-ти курс) спечели сребърен медал. Ръководители на отбора са доц. д-р Петър Копанов и гл. ас. д-р Слав Чолаков.

Деканското ръководство на Факултета по математика и информатика поздравява студентите и техните преподаватели за заслужените отличия и им пожелава още много успехи, борбеност и вдъхновение!

Наградените студенти от ФМИ заедно със своите ръководители

Инициативата „Детска библиотека“ и нейният финал, който оставяме отворен

Габриела ДАМЯНОВА

Като отколешен книголюбител, а през последните години – и студент по филология, открай време съзнавам колко изключително важна е ролята на литературата за детското (а и не само) развитие и колко страшно е това, че четенето все повече и повече се превръща в непотребен и популярен само в миналото навик.

И защото опитвам да противодействам на тази тревожна тенденция, плъзнала особено упорито сред младите, започнахме кампанията „Детска библиотека“. Тя се състоеше в даряване на книги (също пъзели, настолни и образователни игри и др.), което да насочено към децата от центровете за настаняване от семеен тип „Майка Тереза“ и „Детска къща“ в гр. Пловдив. В инициативата можеше да се включи всеки, който иска да стане част от изграждането на цял един минисвят – този на словото, чиято магия да подарим на децата.

За финал на кампанията избрахме 1 ноември. Защото този празник – без абсолютна никаква стойност за голяма част от съвременниците ни, е спомен за едно друго време, в което същите тези земи, по които сега прелитат едни тротинетки, са били обитавани от най-светлите умове и души на народа, чиято същност толкова старателно се опитваме да унищожим. И тъй като тия знайни и незнайни просветители са стълбовете, върху които е изградена цялата ни национална идентичност, 1 ноември би следвало да е нещо много повече от просто почивен ден. И всеки един от нас, идентифициращ се още като българин, носи отговорността да припомним и да продължава делото на ония далечни личности от миналото, чиято памет, колкото и да бе опитвано да бъде заличена, е това, което осветява пътя на всички нас, българите, и благодарение на което още ни има.

В празничния ден имах радостта да се срещна с децата от ЦНСТ „Майка Тереза“, гр. Пловдив, на които бе поднесен скро-

Учениците от Кърджали, които събраха и дариха най-много книги

Инициаторите и деца от ЦНСТ „Майка Тереза“

мен подарък – два кашона с книги, пъзели и игри, събирани в продължение на един месец от... петима души. За инициативата „Детска библиотека“ бяха информирани десетки. Включиха се петима. Толкова по въпроса.

Тук специална похвала заслужават осмюкласниците от ЕГ „Христо Ботев“, гр. Кърджали, и тяхната учителка – Николина Мавродиева, заради всеотдайността, с която се включиха в кампанията, и задето изпратиха най-много книжки от всички останали, а освен това и една

прекрасна рисунка. Благодаря, че послужихте за пример!

Разбира се, благодарност заслужават и останалите, които се включиха и благодарение на които с децата от ЦНСТ „Майка Тереза“ успяхме да отпразнуваме под някаква форма тазгодишния 1 ноември, и се надявам занапред да имаме още много поводи да се срещаме.

Финала на тази история оставяме отворен – с надеждата, че в следващите ни инициативи ще се включат много повече хора!

Политики за мотивиране на младите учители

**Константина КОНСТАНТИНИДУ –
докторант по управление на образованието**

Образователната сфера е една много динамична област на обществения живот, но практиката показва, че тя обикновено изостава в известна степен от темповете на други обществени сфери и главно на икономиката, на която е задължена по законите на естественото развитие. В българското образование това изоставане се дължи до голяма степен на прехода от тоталитарна обществена система към демократична. Този преход се характеризира с дълбоки преобразувания във всички обществени сфери – политическа, икономическа, културна и естествено – в образователната. В резултат

Константина Константиниду

последната не бе в състояние бързо да отговори на предизвикателствата на съвременното, особено от страна на икономиката. Една от главните причините за това е огромният кадрови проблем в образователната сфера, който доведе до недостиг на учители и силното повишаване на средната им възраст, заради отказа на младите хора да се посвещават на учителската професия. Така се появи реалната заплаха в съвсем близко бъдеще недостигът на учители да достигне до кризисни размери. Данни от проучване на Световната банка за периода 2014 – 2018 г., оповестени на 30.11.2021 г. на онлайн кръгла маса „Пътна карта на политиките за учители в България“, показват, че само 10% от новоназначените учители в страната остават трайно в образователната система. Повече от половината напускат още след първата си година в училище. Най-критична е втората година – след нея си тръгват средно 60% от тези, които са се задържали там до този момент. След третата година сменят професията още 56% от новопостъпилите педагози. През 2019 г. отпадналите преподаватели след първата година са по-малко – 23%. Както се подчертава в Пътната карта за политиките за учители: „Макар системата за развитие на работната сила явно да се ръководи от правилните принципи, политики, стандарти, квалификационна рамка и институционална уредба, липсата на контрол и баланс при планирането и управлението на работната сила води до проблеми, които ще продължат да заплашват образователната система, като недостиг на специалисти, неравномерно разпределение на квалифицираните специалисти между училищата, допълнителни разходи, застаряваща работна сила, и най-важното – негативни ефекти върху резултатите от ученето“ (Пътна карта, 13).

Несъмнено първата политика, за която практически не се говори, а е крайно необходима, е предварителният подбор на кандидатите за учители. Безспорно е, че не всеки човек е подходящ за учител, но липсват изчерпателни социални и психологически характеристики за необходимите качества, които трябва да притежава един кандидат за получаване на съответната образователна подготовка за учител. Може да се дискутира върху това какви трябва да бъдат тези характеристики – положителни, които да определят качествата, които трябва да притежава един учител, негативни, определящи качествата, недопустими за тази професия, или комбинирани. Може и да се възрази, че едни такива характеристики биха противоречали на определени норми на Хартата на основните права и на Конституцията на Република България, но от друга страна – безсмислено е един човек да придобие образование, за което да положи значителни усилия и средства, а след това да установи, че тази професия не го привли-

ча или той е неподходящ за нея, въпреки желанието му да я практикува поради материални интереси. Разбира се, ако въпреки негативната оценка той настоява да постъпи за университетско обучение по тази специалност и евентуално да започне практикуването ѝ, не трябва да му се пречи – възможно е волята и мотивацията да надделее. В Пътната карта се акцентира върху такъв подход: „Преосмисляне на оценяването на търсенето и предлагането на образователни специалисти, насочено към стабилност и отговор на потребностите в рамките на програмен процес, за да се осигури правилно планиране на всички нива, включително до училищното равнище“ (Пътна карта, 13).

Обстоятелството, че толкова млади учители напускат това поприще, говори, че такъв предварителен подбор е наложителен, че не е достатъчен само подборът по показания успех в училищната степен. Ясно е, че един млад учител, който предварително е показал данни за тази професия, не би се поколебал да упорства в придобиването на квалификация въпреки срещнатите трудности и неразрешените проблеми, вместо да търси ново поприще.

Втората изключително важна политика за стимулиране на младите учители е стабилната предпрофесионална практика. Действително такава понастоящем се провежда, но твърде формално. Първият проблем при нейното провеждане е, че се провежда в края на университетския курс. Привидно основанието е в това, че е необходимо студентите да са получили необходимите теоретични знания, за да могат да провеждат практиката с деца. Но от друга страна, допирът с бъдещата професия още в началото на подготовката за нея се явява нещо като проверка за личния избор и сблъскване с реалността, което би изиграло значителна роля в стимулирането на усилията в следващите учебни години. Освен това този допир ще направи по-интересно усвояването на теоретичните знания. При този подход през първата учебна година е достатъчно само наблюдението на практиката на така наречените „базов“ учител. Следващата учебна година вече може да се наблюдава практиката на учител, който не е базов, т.е. да се види какви проблеми може да явят пред един учител. Нещо повече, необходимо е дори неприсъствено наблюдение, като се използват възможностите на съвременните дигитални средства. Така и децата няма да се притесняват или съобразяват с реалното присъствие на външен за тях човек.

Много важна друга политика се явява подготовката на начинаещите учители за възприемане на психологическото разнообразие на характерите на децата, които ще бъдат обучавани от тях, което се съпътства и с възприемане от самите деца на новия учител. Това взаимно сблъскване може да предизвика конфликт, в който губещата страна може да се яви учителят, особено при формалното преминаване на преддипломната практика. Ето защо е необходимо практическото овладяване на детско-юношеската психология чрез разширяване на хорариума на нейното преподаване с възможното разделяне на предмета на детска психология и юношеска психология, с подробно изучаване на различните типове детски характери и със значителен обем на разрешаване на конкретни ситуации от педагогическата практика. Този аспект на подготовката на младите учители е подчертаван и по-рано:

„Разработване и прилагане на цялостна програма, насочена към издигане на обществения престиж на учителската професия. Конкретните действия тук могат да са свързани с: а) усъвършенстване на модела на първоначалната подготовка на учителите чрез: повишаване на държавната субсидия за обучение на студентите от направление „Педагогика“ и превръщане на учителската професия в регулирана професия; засилване на психолого-педагогическата подготовка на студентите – бъдещи учители в основното и средното училище; б) подобряване системата на квалификация на учителите“ (Цоков, 280).

Много важна политика за задържането на младите учители е тяхната подготовка за работа в малките училища, които се намират в селски, планински, труднодостъпни, слабо урбанизирани

да останат в образователната сфера

райони, смесените училища и училищата в ромски квартали на големите градове. По тези места външната среда се характеризира с нисък социален статус, ограничени социални контакти, хората са бедни и децата най-често трябва да помагат в издръжката на семействата, работейки. Налице са маргинализирани общности, които не приемат образованието за ценност.

„Като цяло проблемите при селските училища са ни добре познати – те функционират в условията на непрекъснато намаляващ ученически контингент, висок относителен дял на обучение на слети класове, често преобладават ученици от етническите малцинства, недостиг на учители, неблагоприятна социална и икономическа среда на училищата и др.“ (Господинов, 215-6).

Учителската общност в тези училища се различава значително от тази в големите училища. Тя е малочислена и в нея невинаги има учители със значителен опит и с високи постижения, а голяма част от учителите са дори и пенсионери. Поради това младите учители обикновено трябва да се справят сами с проблемите, които възникват още в началото на тяхната самостоятелна практика, което невинаги става по най-правилния начин и предизвиква конфликти както с учениците, така и с техните родители, а също и в самата учителска общност. Поради това и текучеството в тези училища е високо:

„Текучеството в нашите малки училища най-често е свързано с пътуващите учители, несигурността на работното място поради намаляващия ученически контингент, работата в слети класове, работа с ученици от ромския етнос, липса на обществен транспорт при селските училища и др.“ (пак там, 217).

Има и един тревожен елемент в отношението към посочените училища – пренебрежението на обществото към ученическата общност в тях, особено към децата от ромския етнос. Тези деца изостават в своето интелектуално развитие. Анализът на Световната банка върху представянето в PISA 2012 посочва, че учениците от тези училища изостават с повече от две години в сравнение с връстниците си от другите училища.

Трябва да прибавим нещо много съществено за малките училища, които не попадат в категорията на защитените – при тях много трудно се осигурява финансиране чрез делегираните бюджети, което от своя страна води до постоянен стремеж на младите учители да търсят място в по-голямо училище.

Действително осъществяването на политиката за задържане на младите учители в малките училища иска национално решение – местните органи на държавната администрация не са в състояние да се справят, а още повече – училищните ръководства. Необходимо е не само изравняване на заплатите на учителите, а и компенсиране на всички видове неудобства, които изпитват младите учители – както финансовите и битовите, така и културните и квалификационните.

Една особено актуална политика е тази против отхвърлянето на конкретни деца, която ги прави уязвими за приемането на антисоциални идеи и за участие в антисоциални групи, включително и на религиозна и етническа основа. Липсата на социален опит прави младите учители по-възприемчиви към практиката на неумишлено, но в някои случаи и на умишлено отхвърляне на отделни деца, което може да бъде одобрявано от останалите деца. Отхвърлянето може да придобие различни форми. Най-елементарната форма е пренебрегването на такива деца при всички видове проверка на изпълнението на поставените от учителя

задачи – домашни работи, проверки на усвояването на знанията, непоставяне на задачи за изпълнение в клас или извънкласни такива, невключване в екипи. Следваща форма по тежест е изолирането. То обикновено започва да се провежда от съучениците, но не е изключено младият учител, вместо да се противопостави и да въздейства за ликвидирането му, да се присъедини неволно или умишлено към него. Най-високата форма на отхвърлянето е грубостта към детето, обидите, подигравките. Те обикновено се проявяват от съучениците, но макар и много рядко, младият учител може да се присъедини към тях, особено ако отхвърлящото дете прояви контрапротест в груба форма. Такава политика конкретно в България може да се отнася до ромските деца, което като резултат може да доведе до тяхната радикализация. „Категоричното мнение на изследователя (залегнало, както видяхме, и в доклада на Европол), че радикализацията по-скоро няма религиозни основания, а е мотивирана преди всичко социално и психологически и след това – опакована доктринално...“ (Иванова 2020). Напълно естествено е едно неумело поведение на младия учител спрямо такива деца да предизвика конфликт, който да го демотивира да продължи кариерата си. Проблем на университетската подготовка на преподавателите е, че такава политика на практика не се провежда. Приема се принципът на равнопоставеността на децата, но този принцип в действителност се свежда до тяхната еднаквост, в смисъл че всички деца са еднакви като Аз-идентичности, реагират по еднакъв начин, усвояват знанията по еднакъв начин и такъв проблем като отхвърлянето на отделни деца от колектива не се разглежда.

На практика работата с тези ученици е оставена в ръцете на инспекторите от МВР (Детска педагогическа стая), социалните работници, Държавната агенция за закрила на детето и други подобни институции, вместо с тях да се провежда цялостна политика на тяхното интегриране в общата училищна среда. А тези ученици твърде често провокират младите учители, предизвикват конфликти. Докато по-възрастните и следователно по-опитни учители успяват да се справят по някакъв начин, това не може да се каже за младите учители и става причина за бързото напускане на образователната сфера от тяхна страна.

Прегледът на политиките, които мотивират младите учители да се посветят през цялата си професионална кариера на учителската професия, е в известна степен непълен и търпи допълнения и актуализации най-вече защото образователната сфера постоянно се развива, разширява своя обхват с нови преподавателски и квалификационни методики. Несъмнено обаче провеждането на изброените политики би имало значителен ефект върху проблема със стабилизирането на преподавателския състав в училищната система.

Библиография

- Господинов, Д., 2019. Проблемът за малките училища, сп. Стратегии на образователната и научната политика, бр. 2.
 Иванова, Е., 2020. Религията като престъпление. Българската „Ислямска държава“, София: НБУ, с. 17.
 Цоков, Г., 2011. Политики по отношение на училищното образование, УИ „Паисий Хилендарски“.
http://www.sbugbg.info/files/BG-1_Roadmap_final.pdf
<https://news.bg/education/mladite-uchiteli-napuskat-sled-1-do-2-godini-v-klas.html>

Спомени за Николай Боев

Проф. д-р Стефан СТАНЕВ

С Николай Боев, смея да кажа, бяхме приятели въпреки твърде голямата разлика в годините ни. За мен това приятелство беше чест и привилегия, тъй като той беше една от най-колоритните, най-ерудитаните и най-интересните личности между зоолозите и въобще в биологичните среди у нас. Човек с обширни зоологически познания, особено в тясната си специалност – орнитологията, с широка биологична култура и енциклопедични познания, с душа на поет и с перо на писател, блестящ популяризатор и страстен природозащитник, човек с рядко чувство за хумор и самоирония, с талант на художник и обаятелен лектор, небрежен към външността и здравето си, разхвърлян и неподреден, благ и доброжелателен, емоционален и експанзивен, съпричастен към успехите и научното израстване на приятелите и младите си колеги и недотам загрижен за собствената си научна кариера. За разлика от мнозина, устремили се с всички средства към титли и звания, той не се вземаше много на сериозно, бликаше от идеи и оригинални хрумвания, които щедро раздаваше и с лека ръка пилееше. Това беше Николай Боев, за когото още през студентските му години известният наш зоолог и хидробиолог чл.-кор. Александър Вълканов в писмо до акад. Иван Буреш пише: „Николай Боев е един от най-добрите и надеждни студенти естественици, които са преминавали през последните 25 години през нашия университет!“.

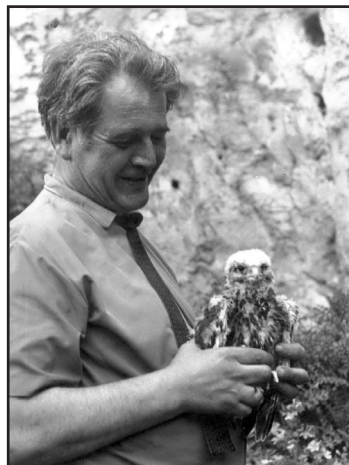
Първото ми запознаване с Н. Боев стана задочно, чрез научнопопулярната му книга „Грижи за поколенията у животните“ в две части (1957 – 1958), която прочетох, както се казва, на един дъх още като студент. За разлика от много други научнопопулярни книги и статии тя беше написана сякаш не от научен работник, а от писател, живо, увлекателно, на много добър език и стил, крайно интригуващо и вълнуващо. Веднага ще спомена само още една от многобройните научнопопулярни книги и статии на Боев – „Докато пеят чучулигите“ (1971), шедьовър по моя преценка на научнопопулярното му творчество, която имам дар от него с автограф. Белетристичните умения на автора и голямата му любов към природата и нейните творения те хващат за сърцето още от предговора, разгръщаш следващите страници и в захлас се зачиташ в: „Стара шума и млади поници“, „Орльо, орльо, горско пиле“, „Да не ослепява земята ни“... Четеш и не можеш да се откъснеш, прелистваш отново и отново страниците и благославяш автора.

Хвала на всички, допринесли за преиздаването на тази чудесна книга! Хвала!

На „живо“ видях Боев по време на едно открито упражнение по зоология на гръбначните животни в Зоологическата градина, където по това време той беше на работа. Беше ми крайно любопитно да видя как изглежда майсторът на научнопопулярното слово и да чуя какво ще ни говори. Беше физически сравнително едър, добре сложен мъж с небрежна прическа и малко тровава походка, с дяволита усмивка и благ поглед. Носеше поизмачкана бяла престилка и голям номер обувки, а в устата му непрекъснато димеше цигара. Не усетихме как мина час и половина в неговата компания. Той ни разведждаше из градината и ни разказваше безброй любопитни подробности за живота и поведението на животните, примесени с интелектуален хумор и тънки намеци.

Това беше през пролетта на 1960 г. Пет-шест години по-късно, когато аз бях асистент в ботаническата катедра на Пловдивския университет, а той – научен сътрудник в Зоологическия институт при БАН, се запознах и лично с Боев. Особено близки станахме с него, когато той премина на работа в Научно-координационния център по опазването и възпроизводството на околната среда към БАН, къде-

то аз бях чест гост. Това наше приятелство, продължило до смъртта му, е белязано освен с продуктивна природозащитна и научнопопулярна дейност и с много незлобливи номери и кодоши, с много писма, телефонни разговори, срещи в София и Пловдив, изпълнени със „заяждания“, „подигравки“, пиперлия ругатни и какво ли още не, включително и (Боже, прости ми!) сексуални привети. Това беше стил на Боев в общуването му с хора, които приемаше за свои приятели, нещо повече, този му стил беше тест да те провери кой си, какъв си, ставаш или не ставаш, дали си „пълноценна личност“, или „научен сухар“, „провинциален ботанически (респективно зоологически) комплексар, който чрез ведомствен зефир и чинопочитателен бриз се е устремил към постове и титли“. И колкото този отсреща повече „носеше“, толкова повече Боев го „товареше“ и толкова по-близък го чувстваше.

Николай Боев с млад ловен сокол (Falco cherrug). Искърското дефиле, около 1968 г.

Николай Боев и Стефан Станев по време на Първия симпозиум по проблемите на балканската флора и растителност. Варна, „Дружба“, юни 1973 г.

В архива си имам десетки писма от Боев. Пишеше писмата си на първия попаднал му подръка лист, къс хартия, гръб от цигарена кутия, омазнена от баница салфетка и други подобни с подходящ за случая текст от рода на: „Здравей, Стефано, Днес, като останах малко свободен, реших да ти пиша. Ако питаш за мене, аз съм добре. Тук времето е хубаво, преди няколко дни валя сняг, а сега времето е меко и кишаво...“ и т.н. в стила на някогашните препоръчителни образци към госпожиците и господата как да пишат писмата си, или: „Уважаеми г-н Станев, С голямо закъснение Ви изпращам въпросната статия. Причината за закъснението ми е липсата на 3 стотинки марка за дооблепване на плика от 2 стотинки“. Понякога писмата му бяха 2 – 3 реда, друг път – 5 – 6 страници, изпълнени с остроумни заедки, подигравки, поднасяния. Често продължаваше писмото си и на гърба на плика или го облепваше целия с лепенки за бърза поща, а за получател освен Стефан Станев добавяше: „старши научен сътр., канд. на биол. науки, автор на книгите „Звезди гаснат в планината“ и „Бележити български ботаници“ (под печат)“ – въобще гавра с автора и пощите.

Като споменах книгата „Звезди гаснат в планината“, да добавя, че той помогна много за нейното издаване: хареса разказите, които печатах в сп. „Природа и знание“, настоя да ги събера и да добавя други, заведе ме при тогавашния редактор на научнопопулярната литература в издателство „Земиздат“ Атанас Георгиев, горещо препоръча бъдещата книга и когато тя излезе от печат, написа възторжен отзив за нея. Разбира се, това не му пречеше в писмата си да я нарича „ботаническо маодзедунче“, а „Бележити български ботаници“ – „ботаническо маодзедунче № 2“ и да препоръча на Градския народен съвет в Пловдив „да се отнеме пловдивското жителство на всеки учител биолог, който не притежава и не популяризира тези ботаническо маодзедунчета“; на кварталната организация на ОФ – „да организира публично обсъждане на „Звездите“ с раздаване на автографи от ухилиения и лигавещ се автор“ и още 5 – 6 подобни препоръки до различни инстанции все в този дух.

Експерт изнесе лекция на тема „Социалните медии и политиката“

Проф. д-р Христофор Караджов от Калифорнийския държавен университет в Лонг Бийч, САЩ, изнесе на 20 октомври 2022 г. онлайн лекция на тема „Социалните медии и политиката“. Тя беше организирана от катедра „Политически науки и национална сигурност“, а в близо двучасовия диалог се включиха студенти и преподаватели от Факултета по икономически и социални науки.

Христофор Караджов е бил заместник главен редактор на списание „Сега“, редактор в „Стандарт“ и никога не е прекъсвал връзката си с българската журналистика дори след като заминава в САЩ. През 1996 г. първо работи за американския „Далас морнинг нюз“, който е в топ 10 на вестниците, издавани в САЩ, а след това защитава докторат по масови комуникации. От 2001 година се занимава с преподавателска и изследователска работа, често се изявява и по няколко български телевизии – TV1, БНТ, bTV, Нова телевизия, телевизия „Европа“.

В лекцията си той разгледа ролята на медиите като функция и съдържание в техния традиционен контекст и изместването на фокуса върху социалните медии за широки обществени групи. Преди време вестниците, телевизиите, информационните агенции бяха тези институции, които задаваха в голяма степен публичния дебат, който се подеваше в обществото, а много често се приемаше, че там се предлага „истината“ от последна инстанция, затова се определяха и като „четвърта власт“.

Сега като че доверието на хората се измества към социалните медии, където те самите се чувстват участници в дебата, могат да изложат своите гледни точки, да получат подкрепа от познати или съвсем непознати. Вероятно затова тези медии все повече са в кръга на политическото влияние и политическите сблъсъци – на национално и на глобално ниво, особено на фона на войната в Украйна. Покрай тях се появиха и редица нови пропагандни инструменти, превърнати в „оръжия“ за тъй наречената хибридна война, фалшивите новини и други обществени феномени.

В края на лекцията, продължила над 3 часа, доц. Даниела Пастармаджиева благодари на проф. Караджов и заяви, че оставя финала отворен, защото темата за социалните медии, политиката, сигурността, особено в контекста на войната, ще продължава да бъде актуална и в бъдеще.

Спомени за Николай Боев

➔ От стр. 16

Много още бих могъл да разказвам за Н. Боев: за нощните ни телефонни разговори, изпълнени с „мръсни“ номера, в които той ме наричаше „провинциално ботаниченченце“, а аз него – „височайший зоологически сволоч“, за срещите ни в София и Пловдив, за съветите му в популяризацията на идеята за защита на природата, за помощта му при обявяването на пловдивските тепета за защитени природни забележителности, за идеите му в изграждането на музейните експозиции и още, и още. Писал съм за него по-подробно в книгата си „Между науката и изкуството“ (2018), а тук ще завърша с това, с което започнах: дългогодишното ми приятелство с тази забележителна личност беше за мен чест и привилегия.

„Еразъм“ семинар „Нови хоризонти“

Цанка АНГЕЛОВА – отдел „Международно сътрудничество“

На 21, 22 и 23 октомври 2022 година в град Чепеларе се проведе изнесен „Еразъм“ семинар „Нови хоризонти“, организиран от отдел „Международно сътрудничество“. В него участваха представители на ректорското ръководство, факултетни „Еразъм“ координатори, преподаватели от различните факултети, представители от отдел „Учебен“, Университетския информационен център, Аудио-визуалния център и звено „Стопанска дейност“, както и сътрудниците по програмата „Еразъм+“.

Семинарът бе открит от доц. д-р Борян Янев, институционален „Еразъм“ координатор, който приветства участниците с добре дошли и сподели, че е голяма радост за него, че форумът отново се провежда след три години прекъсване

сътрудничество“, които направиха презентации по три теми: „Новости в програмата Еразъм+“, „Добри практики в администрирането“ и „Визуализация, позициониране и комуникации на програмата Еразъм+“. В следобедните часове цялата аудитория участва във викторина, посветена на 60-годишния юбилей на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“. Участниците бяха разделени на четири отбора за последвалата в програмата интерактивна игра, в която се състезаваха за изработка на лого и слоган на отдел „Международно сътрудничество“, които да заемат централно място в новия сайт на отдела. Творческият дух и искреното забавление завладяха напълно атмосферата и се зародиха оригинални и красиви идеи. Всеки от отборите представи

Участниците в семинара

поради пандемичната обстановка. Доц. д-р Надя Чернева, заместник-ректор по международна дейност, поздрави аудиторията от името на цялото ректорско ръководство на университета, като изрази убеждението си, че и на тази среща ще бъдат взети най-добрите и творчески решения за реализация на всички нови начинания. Специално приветствие към участниците поднесе и доц. д-р Мария Стоянова, заместник-ректор по учебната дейност и предишен институционален „Еразъм“ координатор.

Доц. д-р Борян Янев представи информация за развитието на всеки факултет и растежа на броя на всички видове мобилности, които се наблюдава. Не пропусна да отбележи, че те са били белязани от пандемията от Covid-19, но се усеща възвръщане към темповете на работа отпреди три години, дори и завидно увеличение. Благодарни на всички участници за приноса и усилната им работа, благодарение на което програмата „Еразъм+“ добива все повече популярност сред студентите и преподавателите. Доц. д-р Борян Янев даде думата на тримата представители на отдел „Международно

изработеното от него лого, а после с гласуване бе избрано най-доброто лого.

На заключителното заседание на следващата сутрин участниците бяха наградени с купи, медали и грамоти според най-големите си приноси в работата по програмата, а друга част от участниците получи сувенири от различни държави по света като пожелание това да бъде следващата им дестинация за осъществяване на мобилност. Служителите на отдела бяха наградени със символен сувенир на успехи и дълголетие. След емоционалната официална част бяха обсъдени възможни решения на възникнали казуси и очертани полета за работа по програмата. Предначертах се новите хоризонти, които всички, обвързани с програмата, ще следват. След дълги разговори за общите нови полета на дейност доц. д-р Борян Янев благодари на участниците за удовлетворяващия и продуктивен семинар с пожелание за здраве и още много споделени форуми. Семинарът бе оценен от аудиторията като успешен и плодотворен, а всички емоции бяха запазени в красиви фотографии.

ВЕЛИКИ
ЛИЧНОСТИ:

Александър фон Хумболт

Барон Фридрих Вилхелм Хайнрих Александър фон Хумболт (1769 – 1859) е немски географ, естествоизпитател и пътешественик, един от основоположниците на географията като самостоятелна наука. Член е на Берлинската, Пруската и Баварската академия на науките. Почетен член на Петербургската академия на науките.

Александър фон Хумболт е роден на 14 септември 1769 г. в Берлин. Баща му, Александър Георг, е пруски офицер, който за заслугите си в Седемгодишната война е назначен за камерхер на престолонаследника. Майка му Мери Елизабет е баронеса от богато семейство. Двойката има още един син, Вилхелм, който също е известен учен, философ и дипломат. От предишен брак Мария има още един син, Фердинанд, който страда от деменция.

Детство и юношество

Родителите дават на синовете си отлично домашно образование в духа на Просвещението, съобразно с възгледите на Кант и Русо. Любопитно е, че за разлика от брат си Александър има репутация на момче, което не обича да учи.

Въпреки това той проявява силен интерес към естествените науки и има артистични заложби. Става студент в университета във Франкфурт на Одер, където овладява икономика и финанси. Успоредно с това посещава лекции в различни области на науката. През следващите години Александър се сприятелява с Карл Вилденов, който му помага в изучаването на ботаниката.

Братята Хумболт продължават образованието си в университета в Гьотинген. Александър посещава занятията с голямо удоволствие и се интересува също и от археология. През този период прави първото си геолошко изследване – „За базалтите на Рейн“. Приблизително по същото време започва да общува с етнографа Георг Форстер, който е участник в една от околосветските експедиции на Джеймс Кук.

Заедно с Форстер Хумболт посещава много европейски градове. След завръщането си у дома той се интересува от минералогия и геология, като същевременно продължава да изучава задълбочено ботаника. В резултат на това написва няколко научни статии.

Хумболт и Бонплан на фона на Чимборасо – спящ вулкан и най-висока точка на Еквадор с 6268,2 м надморска височина. Върхът му е най-отдалечената точка от центъра на Земята – 6384,4 км

Наука

Още като млад Александър Хумболт притежава големи познания в различни научни области, не само по естествознание, но и по право, история и литература. На 23-годишна възраст заема длъжността *Oberbergmeister*, свързана с развитието на минната промишленост.

Хумболт с ентузиазъм се захваща за работа, започвайки да проучва нейната история от различни ръкописи. Скоро той отваря и оглавява училище за неграмотни миньори, а също така започва да изучава свойствата на газовете на големи дълбочини. Тъй като е наясно, че на такава дълбочина и най-малката искра може да доведе до експлозия, Александър се заема да изобрети безопасна лампа и дихателен апарат, който може да се използва при концентрация на въглероден диоксид или емисия на вредни газове. Макар и по-късно, той успява да проектира първата в света лампа, която се използва в мините.

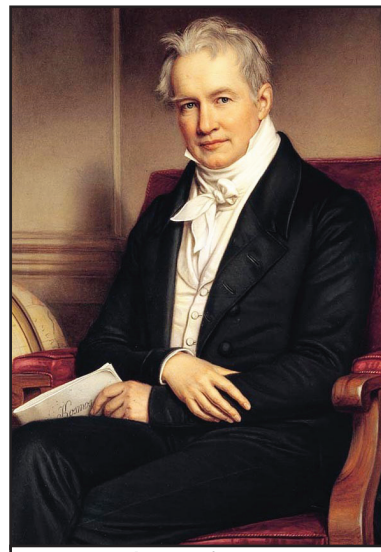
В същото време Хумболт се занимава с научни експерименти в областта на геологията и ботаниката, като периодично публикува статии и големи трудове. Той също така изучава „животинското електричество“, като провежда редица опити. Интересен факт е, че многократно е провеждал експериментите върху себе си.

В резултат на това Александър фон Хумболт успява да постигне изключителни резултати в областта на електрическите явления в животинските тъкани, които ще бъдат потвърдени едва

след половин век. Притежавайки невероятна жажда за нови знания, той често ходи на научни експедиции и провежда топографски, физически, метеорологически, географски, ботанически, вулканоложки и други изследвания.

По време на своите странствания Александър често трябва да върви през джунглата в продължение на месеци, заобиколен от хищни животни. Посещавайки различни региони на планетата, изучава историята на инките, ацтеките, толтеките и други народи. Трябва да се отбележи, че през 1810 г. той е първият, който публикува ацтекския ръкописен *Codex Telleriano-Remensis*.

След като пребивава в Америка около 5 години, Александър прави огромен брой важни открития: определя географската ширина и дължина на редица области, изучава подробно оро-

Александър фон Хумболт

графията на региона, представя много информация за климата, а също така събира големи ботанически и зоологически колекции, само растения – от порядъка на 4000 вида, включително 1800 нови за науката.

Благодарение на усилията на Хумболт много региони и морски течения от тази област са нанесени на картата на света. Съвместното му пътуване с Бонплан днес се определя като второто научно откриване на Америка. Чарлз Дарвин нарича Хумболт „най-великия пътуващ учен, живял някога“. Различни сановници търсели запознанство с него, в резултат на което често бил привличан във важни

държавни дипломатически мисии.

Александър се установява във Франция, където живее около 20 години. През този период той се посвещава заедно с различни видни учени на изучаването на химичния състав на въздуха, земния магнетизъм, дишането при рибите и крокодилите и др. Впечатляваща е неговата работоспособност и ефективност, защото отделя за сън само 4 – 5 часа.

Хумболт е достъпен и независтлив човек, който с удоволствие предоставя финансова подкрепа на колегите си. През 1826 г. пруският крал Фридрих Вилхелм III, който високо цени заслугите на учения, убеждава Александър да се премести в Берлин. Естествоизпитателят често общува с монарха, а също така участва в решаването на държавните дела.

По това време Хумболт активно пропагандира науката, а за целта изнася безплатно различни лекции в големи образователни институции. Хиляди хора се събират да слушат великия учен. Руското правителство го кани на посещение, като плаща всички необходими разходи.

В Русия Александър фон Хумболт е посрещнат изключително добре. Осигурени са му пари, файтони, апартаменти и други услуги. Ученият посещава много региони на страната, включително рудните находища в Урал.

С пристигането си у дома започва да обработва научните

Ден на отворените врати в Химическия факултет

Химическият факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ организира на 11 ноември 2022 г. Ден на отворените врати. Това бе покана към ученици, кандидат-студенти и граждани да се потопят, макар и за кратко, в академичния живот и да разгледат обновените аудитории и лаборатории след мащабната реконструкция и модернизация на факултета, заяви деканът доц. д-р Веселин Кметов. Той приветства гостите в 1. аудитория и представи постиженията на Химическия факултет като академична институция и специалностите, по които се провежда обучението. Присъстваха над 100 ученици от 8. до 12. клас от различни пловдивски училища, за които имаше и викторина с награди. Посетителите имаха възможност да разгледат базата на петте катедри, а преподавателите и служителите представиха пред тях изследователската апаратура и научните тематики, по които се работи.

1. аудитория се оказва тясна за желаещите да се докоснат до науката. На преден план е деканът доц. Веселин Кметов

Може би химията ще е пътят в живота на днешните ученици

Дипломната работа – свобода и творчество

Гл. ас. д-р Енчо ТИЛЕВ

„Дипломната работа – от рамките на регламента до свободата на творчеството“ – това бе темата на кръглата маса, проведена се на 13.10.2022 г. в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Научното събитие е част от инициативите, организирани

Участници в кръглата маса

по проект ФП21-ФлФ-009, финансиран от ФНИ към ПУ. Събитието имаше за цел да представи резултатите от двугодишния проект и да даде възможност за обсъждане на най-съществените проблеми, свързани с подготовката на дипломен проект сред студентите в бакалавърските и магистърските програми на Филологическия факултет. С приветствени думи към организаторите и гостите на кръглата маса се обърнаха заместник-ректорът по международно сътрудничество, академична мобилност, връзки с обществеността и протокол – доц. д-р Надя Чернева, деканът на Филологическия факултет – доц. д.ф.н. Константин Куцаров, д-р Петя Георгиева – директор на Университетската библиотека към Аграрния университет в Пловдив, доц. д-р Борян Янев – член на УС към ФНИ при ПУ.

Сред целите на проекта, ръководен от доц. д-р Ани Кемалова, са въвеждането на успешен методологичен модел при писането на дипломна работа и регламентирането на процедурата през всички етапи до успешната защита. Като съществен принос на работните групи се оценява създаването на специализиран сайт (diplomanti.slovo.uni-plovdiv.bg), който предоставя изчерпателна информация на бъдещите дипломанти, както и дава достъп до пълните текстове на вече защитените дипломни работи във Филологическия факултет в периода от 2016 до 2020 г. Организирането на електронна библиотека е особено важно, тъй като дигиталният ресурс дава възможност за запознаване с разработените проблеми в съответната изследователска област. Именно това мотивира и участниците в проекта да продължат работата си и след официалния му финал – нещо, към което призоваха и всички гости на кръглата маса. Изразяваме надеждата си, че интересът на студентите във Филологическия факултет към дипломната работа – най-сериозното и мащабно изследване в тяхното обучение – ще продължи да се повишава.

➔ От стр. 18

Александър фон Хумболт...

резултати от своето пътуване.

През 1832 г. той се завръща в Берлин, където продължава да пише голяма научна и философска работа, която в крайна сметка е наречена „Космос“. Любопитно е, че самият Хумболт нарича тази книга „творбата на живота ми“. Преведена е на много езици по света и е получила възторжени отзиви от светили в науката. През годините издава множество научни трудове, които съдържат обширно описание на физическия свят.

Заради широтата на научните си познания Александър е наречен Аристотел на 19. век. Анализирайки общите принципи и прибягвайки до сравнителен метод, той основава редица научни дисциплини: ландшафтознание, физическа география и екологична география на растенията. Ученият е дълбоко загрижен за проблемите на климата, в резултат на което разработва метода

на изотермите и всъщност дава обосновката на климатологията като наука. Освен това той

очертава подробно характеристиките на континенталния и крайбрежния климат, като същевременно установява естеството на техните различия.

Хумболт има огромен принос за изследването на земния магнетизъм, като научно доказва, че той намалява от полюсите към екватора. Благодарение на неговите усилия са построени магнитни обсерватории в Русия, Англия и САЩ. Идеите му са изучавани подробно от световната наука в продължение на много десетилетия.

И в последните години от живота си Хумболт остава енергична личност, изцяло отдадена на науката. Поради тази и други причини той никога не се жени. Умира на 6 май 1859 г. след тежка простуда на 89-годишна възраст.

Нагласите на пътниците за по-екологичен градски транспорт в Париж и някои добри практики оттам

Мари ЖОНИО

ЗЕЛЕНИЯТ ТРАНСПОРТ В ПАРИЖ

В наши дни все по-осезаем е въпросът за качеството на живота в големите градове и как то може да бъде подобро. Един важен аспект в тази посока е транспортът. Всеки има отговорност към опазването на планетата, но в действителност какво правят хората и общината, държавата и отделните лица по отношение на ситуацията? В тази статия ще проучим случая с Париж и ще видим какви мерки се прилагат за градския транспорт, какво мислят пътниците и как действат спрямо този голям проблем.

Общественят транспорт в Париж предлага различни възможности на своите пътници, като изцяло покрива екологичните изисквания.

Основен вид обществен транспорт са електрическите автобуси, като първият е пуснат в експлоатация през 2016 г. и автобусният парк се обновява. Целта е да се намали въглеродният диоксид, отделен от конвенционалните автомобили и автобуси. Най-използван вид транспорт в Париж е метрото с неговите 16 линии. Между автобуса и метрото като възможност стои трамваят с общо 11 линии. В допълнение се предлагат обществени велосипеди и скутери, които са достъпни за всеки.

ПРОФИЛ НА ПЪТНИЦИТЕ

В Париж хората, използващи обществен транспорт, са от различни социални категории, пол, възраст, семеен статус и т.н. Въпреки това ще се спрем на някои статистически данни, които показват по-точно кои са потребителите на различните екологични транспортни средства в Париж.

Френската агенция Studista изследва профила на ползвателите на обществения транспорт в Париж по социално-демографски характеристики, като сред респондентите водещо място заемат хората с ръководни позиции в различни организации. Това се дължи на факта, че много от централите на компаниите се намират в Париж, а мениджърите често живеят в околностите му. От друга страна, вижда се, че работниците използват най-малко обществения транспорт,

което може да се обясни с това, че в Париж няма големи предприятия, а градският транспорт най-често се използва за придвижване до работа.

По показателя пол е установено, че мъжете и жените почти еднакво използват градския транспорт. Следователно полът не оказва влияние върху предпочитанията на пътниците към екологичен транспорт. По възрастов признак според същото изследване най-голямата част от потребителите са на възраст между 15 и 54 години. 35% от ползвателите на градския транспорт са между 35 и 54 години, 19% са от 25 до 34 години, а 20% са от 15 до 24 години.

Същото проучване проследява връзката между потребителите на обществения транспорт и мястото на живеене. Париж е разделен на три отделни зони – Париж-град, предградия на Париж и Париж-област. 31% от потребителите на обществения транспорт са от Париж-град, 39% са от предградията, а 30% са от Париж-област. Като обобщение можем да кажем, че хората, които използват обществен транспорт

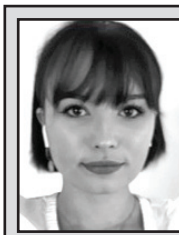
Проект: INNOAIR „Иновативен обществен транспорт, отговарящ на търсенето на потребителите, за по-чист въздух в градската среда“ (Innovative demand responsive green public transportation for cleaner air in urban environment)

<https://innoair-sofia.eu/bg/>

INNOAIR
СОФИЯ/SOFIA

ФИСН
ФАКУЛТЕТ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ НАУКИ

Мари Жонио (Marie Jauniau) е на 20 години и е студентка по маркетинг в Сорбоната в Париж. Завършила е обучение по програмата „Еразъм+“ във Факултета по икономически и социални науки на ПУ „Паисий Хилендарски“. В курса по потребителско поведение е имала за задача да проучи нагласите на пътниците към транспорта в Париж и да представи някои добри практики оттам.

в Париж, не са зависими от мястото, където живеят.

Проучването посочва, че повечето от потребителите на обществен транспорт притежават шофьорска книжка и кола, което предполага, че могат да шофират сами и да отидат където пожелаят. Но те предпочитат градския транспорт като

най-удобния начин за придвижване до и през Париж.

Можем да обобщим, че потребителският профил е описан като хора, изпълняващи ръководни длъжности, мъже или жени, на възраст между 35 и 54 години, живеят в Париж-град или в по-отдалечените зони на Париж, притежават кола и шофьорска книжка.

МОТИВИ И БАРИЕРИ ПРЕД ПЪТУВАЩИТЕ С ОБЩЕСТВЕН ТРАНСПОРТ

Основен мотив за ползвателите на градския транспорт е неговото удобство. Наистина е много по-лесно да се пътува през Париж с автобус, метро или дори с велосипед, отколкото с кола. Затова само 10% от пътуванията в Париж се извършват с кола. Следователно можем да заключим, че колата не е най-предпочитаният вариант за придвижване. Друг проблем, свързан с автомобила, е проблемът с паркирането. Паркирането на кола в Париж е 4,50 евро на час, или един ден може да струва около 50 евро, което е висока цена за ежедневен транспорт, като се знае, че средно общественият транспорт може да струва 40 евро на месец.

Общественият транспорт в Париж е доста добра опция, тъй като предлага различни възможности (метро, автобус, велосипед и др.) и има много места, които са достъпни чрез него. Това означава, че хората могат да отидат до почти всяко място в Париж по удобен за тях начин.

Дори ако общественият транспорт изглежда като най-удобния начин за придвижване в Париж, все още има бариери, които спират някои хора да го използват. Това, което ги притеснява, са цената, точността на пристигане, както и чистотата и сигурността. За автобуса, метрото, трамвая и дори влаковете има различни ценови пакети, които пътниците могат да закупят индивидуално. За велосипедите и скутерите цената често е на час или минута, отчитани директно в приложение. Можем да заключим, че градският транспорт в Париж, макар да е най-евтиното решение, представлява значим разход за неговите ползватели.

Други хора смятат, че транспортните средства са нередовни и невинаги идват навреме. Когато има и проблем по линиите на метрото или автобуса, това може да отнеме много време и да възпрепятства пътниците. Потребителите също са недоволни от чистотата и сигурността на градския транспорт. Установено е, че скутерите и велосипедите често се намират спучени, някои линии на метрото са доста мръсни и още много такива проблеми.

ОТНОШЕНИЕТО НА ПЪТНИЦИТЕ КЪМ ОБЩЕСТВЕНИЯ ЗЕЛЕН ТРАНСПОРТ

За голяма част от пътниците градският транспорт е свързан с придвижване до (от) работното място или учебното заве-

„Вдъхновени в мисията учител“ е девизът на участниците в клуб „Млад педагог“

На 27 октомври 2022 г. се проведе едно от първите събития след учредяването на клуб „Млад педагог“ – среща с доц. д-р Юрий Янакиев от катедра „Психология“ към Педагогическия факултет, която беше фокусирана към темата „Ефективната подкрепа на учители в началото на тяхната кариера“. Срещата започна с информация относно възможностите за **развитие на психологическа устойчивост** (резилиънс) при начинаещите учители за преодоляване на влиянието на стреса и бърнаут синдрома. Доц. Янакиев запозна студентите с актуални международни европейски проекти по програмата „Еразъм+“, по които работи като експерт. Той предостави безплатен достъп до помагало, което бъдещите учители могат да използват за повишаване на своята информираност относно изследването на нивата на стрес и устойчивостта с помощта на сертифицирани инструменти. Лекторът демонстрира разнообразни техники и стратегии за повишаване на устойчивостта, които са налични в предоставеното помагало със заглавие *Резилиънс за учители – повишаване на устойчивостта към стрес и бърнаут синдром*. Бяха зададени множество въпроси, което е показателно за ангажираността на студентите с тази тема.

Момент от срещата с доц. Юрий Янакиев

Участниците в учредителното събрание заедно с декана на Педагогическия факултет проф. Владимир Ангелова и менторите на клуба

Клуб „Млад педагог“ е независимо доброволно обединение на студенти и докторанти от професионалните направления „Педагогика“ и „Педагогика на обучението по...“ от Педагогическия факултет. Създаден е през месец май 2022 г. по идея на деканското ръководство, а ментори на клуба са доц. д-р Елена Събева, доц. д-р Екатерина Чернева и доц. д-р Николинка Атанасова. Инициативният комитет за учредяване на клуб „Млад педагог“ включва докторантите Илица Даскалова и Кети Ангелова и студентите Марина Дочина, Деница Петрова, Йорданка Чилева, Златка Семизова и Кристина Попова. Клубът има свои отличителни знаци: химн „Млад педагог“, създаден по фрагменти от „Фантастична симфония“ на Ектор Берлиоз, обработката на темата е на студента Димитър Попов с помощта на Емил Христов – Емо и студио „Айляк“, а изпълнението е на Деница Петрова по текстове на Златка Семизова; лого, за изработването на което се проведе конкурс от декана на факултета; девиз: „Вдъхновени в мисията учител“.

➔ От стр. 20

дение, което се извършва в ранните или късните часове от деня, което означава че трябва да прекарат между 30 и 60 минути в превозните средства. Това мотивира пътниците да предпочетат градския транспорт пред придвижването с кола в Париж. Те търсят най-бързото и удобно средство, както и най-добрата комплексна транспортна услуга. В Париж не се предлагат частни линии, което ограничава избора.

Очакванията на пътниците са свързани и с грижата за околната среда, като 9 от 10 души отчитат екологичното въздействие на използвания транспорт. Пътниците очакват общественият транспорт да е и безопасен, което в действителност невинаги е така. Пътниците също биха искали градският транспорт да бъде достъпен като цена и удобство. От по-глобална гледна точка те очакват правилството да инвестира повече в обществения транспорт. В заключение, потребителите на градския транспорт очакват повече безопасност, повече удобство и подобряване на услугите. Те наистина са загрижени за екологичната страна на транспорта и си представят, че след няколко години някои иновации ще им позволят да използват както електрически коли, така и обществен транспорт по екологичен начин.

Удовлетвореност на пътниците

Според проучване, проведено от IPSOS, 75% от анкетираните посочват, че са удовлетворени от услугите на градския транспорт. Основен фактор за удовлетвореността е навременността и бързината на транспорта. По отношение на цената 61% от пътниците са

Нагласите на пътниците за...

доволни, другата част смятат, че транспортът е твърде скъп. 80% от туристите, които посещават

Париж, са доволни от обществения транспорт. Като цяло можем да кажем, че нивото на удовлетвореност от обществения транспорт преобладаващо е високо.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ НАБЛЮДЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

- Една от критиките, които могат да бъдат отправени към градския транспорт, е относно комфорта и чистотата. За тази цел може да се наеме допълнителен персонал, който да се грижи за чистотата, като се почиства на определен интервал от време, а не само един път на ден.
- За проблемите, свързани с велосипедите и скутерите, които често се намират счупени, може да има информация в приложението относно глобите. Също така и другите потребители могат да изпратят снимка на ползвателя и компанията може да го открие.
- За да бъде транспортът по-удобен, препоръчвам да се повиши сигурността на гарите, като се наемат повече служители, за да предприемат адекватни действия при необходимост.
- За осигуряване на по-голямо удобство в градския транспорт превозните средства могат да бъдат оборудвани със специализирани инсталации за своевременно справяне с възникналите проблеми и непредвидените метеорологични условия.
- За да се преодолее проблемът с цените, които се считат за твърде високи, биха могли да се предложат преференциални цени за хората с по-ниски доходи, за да се насърчат да използват повече обществения транспорт.

Десислава Манева след приза за иновативен учител: С децата заедно открихме що е STEM обучение

**Екатерина КОСТОВА –
журналист, писател и блогър: F2F TV**

„За мен е огромна радост да получа тази награда“, казва Десислава Манева. И ми обяснява, че иновацията, за която е отличена, е свързана с начина на преподаване. „Поставям в центъра на урока и преподаването ми децата – те трябва да се чувстват насърчавани да учат, да стигат до изводи и да търсят решения на всеки проблем. Така запомнят за по-дълго наученото и се чувстват уверени“.

За да постигне това, Десислава Манева добавя към знанията и педагогическия си подход въображение. „За мен възможността да разполагаме с техника, която позволява на учителя да се „развихри“, означава да се възползвам, да експериментирам и да достигна до най-малкото зрънце от урока, като го поднеса на учениците по възможно най-интересния и забавен начин“, обяснява. И не, не става дума само за използване на компютър и интернет, а и включване в урока на интерактивен дисплей със специален софтуер, който позволява да се използват 3D ресурси:

„Така децата виждат определени обекти, сякаш са пред тях самите – от всичките страни. За тях е вълнуващо и със сигурност го запомнят за по-дълго“, посочва наградената учителка. Тя използва редица от интерактивните платформи, но и сама създава ресурси, подходящи за уроците си – основно в часовете по природни науки, технологии, математика и изкуства.

„Но добрият учител умеє да борави с междупредметни връзки така, че да свърже два или повече предмета в урока си. Например миналата година учихме за устройство на растения, животни и човек. Изключително прекарвахме часовете само в STEM лабораторията. Показвах им 3D ресурс, правех им интерактивен пъзел за развитие на жив организъм. Много често им организирах куи-

Десислава Манева е начален учител в ОУ „Райна Княгиня“ в Пловдив от 10 години. Получава награда за иновация и принос в развитието на съвременното образование в България, която е връчена на 21 октомври 2022 г. на вълнуваща церемония в НДК по време на Националния форум „Училищата с иновации за бъдещето“. На него с приза са отличени още 35 учители от цялата страна, а от Пловдив и областта заедно с нея са трима.

Снимка: личен архив на Десислава Манева

зове със състезателен характер или интерактивен лист за обобщаване на наученото“, допълва Манева.

А на въпрос какво ще каже за наградата на първокласниците, на които преподава в момента, отговаря така: „О, те знаят вече за нея. Много се радват – и малките, и големите. Големите са част от моя труд, защото заедно открихме що е обучение в STEM среда. А малките те първа го откриват“.

P.S. Гордея се, че Десислава Манева е моя племенница – шесто поколение учител в моето семейство – след пра-

праядо Васил от Калофер, сина му Христо и внука му Васил, праядо ми Васил, майка ми Василка Беева и сестра ми Теодора Тенева. Деси ми помогна с практически съвети за уроците, когато за година и аз застанах в тази учителска редица, преподавайки на българчета в испанския град Аликанте. И да, почувствах вълнение то да си сред деца, които учат буквите от теб. И да, знам какво е да си награден от интереса и обичта им.

Послепис на редактора: Още един интересен факт – Василка Беева, дъщерите Екатерина Костова и Теодора Тенева, както и внучката Десислава Манева са възпитанички на Пловдивския университет. Това се казва приемственост.

Членовете на Националното представителство на студентските съвети се срещнаха с министъра на здравеопазването

На 27 октомври 2022 г. Националното представителство на студентските съвети в Република България се среща с министъра и заместник-министъра на здравеопазването д-р Асен Меджидиев и д-р Лидия Чорбанова с желанието да бъдат продължени досегашното добро партньорство и комуникация.

Основният въпрос, който представителите на студентската общност поставиха, беше за оставането на университетите в присъствена форма на обучение. От министерството увериха, че за тази есен не се очаква студентите да преминат в дистанционна форма на обучение поради епидемиологична или пандемична обстановка. Самите те са привърженици на присъствените занятия, защото виждат колко щети са нанесени от онлайн присъствието в последните две години, и ще направят всичко възможно студентите да останат в аудиториите.

Представителите на медицинските университети, участващи в срещата, повдигнаха и въпроси, свързани с начина на зачисляване на специализантите. Сред обсъдените теми бяха още възможностите за оптимизация на учебните програми и държавните стажове и начини за връщане на специалистите в регионите.

Членове на НПСС с д-р Лидия Чорбанова

I НАГРАДА

Стихотворения от Мартин Кръстев*

ЗА ПОЕЗИЯ

ЛИПСА

двадесет и една години,
откакто си тръгна,
преди изобщо да се появиш.
стъпвам по парапета на терасата
и се опитвам да запазя равновесие.
често ми се вие свят,
откакто те няма –
цяла вечност въртележка –
около оста ми,
но никога около оста ти,
все едни и същи фази на Луната,
още една обиколка около Слънцето,
която никога не свършва.
поглеждам надолу –
7 етажа разстояние.
представям си как казваш,
че живея на седмото небе
и това е доказателство,
че ангелите съществуват.
кутрето ми увисва във въздуха
някай ми казва да слеза.
не си ти.
продължавам.
подпирам се на тавана с лявата ръка,
дясната е винаги свободна –
кой знае кога ще посегнеш да ме хванеш.
безименният пръст стъпва във
пространството.
засмивам се с глас.
и той си няма име като теб.
стигам до ръба
и внимателно надничам към
съседната улица,
съседната сграда,

съседния прозорец.
виждам уплашено лице.
не си ти.
продължавам.
завъртам се на пръсти
като балерина.
пирует.
цяла вечност въртележка –
около оста ми,
но никога около оста ти.
обръщам гръб на света
и поглеждам отражението си
в стъклото.
лице в лице със себе си.
гръб във гръб със света.
петите ми са стъпили
здраво във въздуха –
ще спусна котва
във небесния океан.
в отражението виждам
как четеш заглавието на
утрешния вестник.
„паднал ангел от седмото небе...
крилата му били отрязани при раждане“.
вятърът ме гали с твоя дъх,
толкова е топъл,
колкото си го представях,
и за момент губя равновесие,
лявата пета поддава –
също като при Ахил.
затварям очи,
готов да полетя отново...
за пръв път...
и за последен.

* * *

докато те нямаше,
се научих да меся хляб,
да го чупя на две равни части
и по-голямата винаги
да оставям настрана
за този,
който липсва.

докато те нямаше,
се научих да строя крепости
от цветен пясък,
да запълвам пукнатините им с миди
и когато се порежа на тях,
да си напомням,
че от любовта
също може да
боли.

докато те нямаше,
се научих да ходя на въже,
нарисувано с тебешир по улицата,
да залитам
и да падам на забавен каданс.
и падането е полет за тези,
които са родени без
криле.

докато те нямаше,
се научих да си превързвам провалите
и да плача върху тях,
защото раните зарастват
най-бързо,
когато са промити със
сълзи.

докато те нямаше,
се научих да пиша и чета
на всичките езици.
изпратих и получих
безброй + едно писма
без адресат и адресант
и нито едно
не беше от
теб.

докато те нямаше,
се научих да танцувам валс,
да водя сам себе си
в правилната посока
и най-важното –
да си имам
доверие.

докато те нямаше,
се научих да се обичам.
и вече не съм сигурен,
че има смисъл да се
върщаш.

ИЗГОРИХ ПЛОВДИВ
ДО ОСНОВИ

запалих първата клечка
на тепето на незнайния войн,
където незнайна любов
така и не ме докосна.
и с болката си
полях младо дърво,
което сам след това запалих –
поне вината този път
наистина да бъде моя.

втората драснах
някъде в „Капана“,
където се изгубих
дълго преди да съм се намерил.
попълних едно липсващо паве
със своята надежда –
свикнала да бъде
стъпквана.

третата хвърлих
някъде във водите на Гребната,
където слънцето
измива съня от лицето си
всяка сутрин.
заклучих душата си на моста
и пуснах ключа при сънищата
на слънцето –
и аз да се превърна във
съновидение.

четвъртата изпуснах
между вечността на Стария град,
зазидах си сърцето
между древните стени –
монолит

във

монолита.

дано сред пепелта
като феникс
отново то да бие.

последната пуснах между
влаковите релси,
да запаля пътя на мечтите си –
бели стихове,
които никой няма да
види.

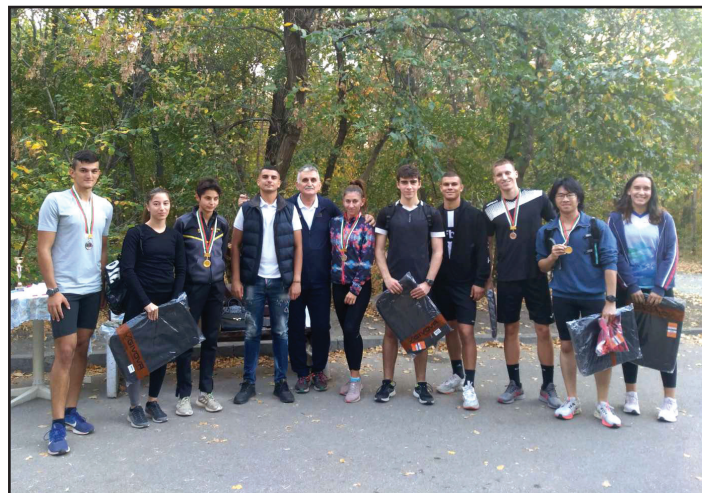
изгорих пловдив (и себе си) до основи
само за да разбера,
че по-голяма топлина
никога и никъде
не мога да получа.

* Мартин Кръстев – студент от специалността „Психология“, III курс, беше отличен с първа награда за поезия в литературния конкурс на вестник „Пловдивски университет“.

Катедра „ТМФВ и спорт“ организира лекоатлетически крос за студенти от пловдивските висши училища

На 3 ноември 2022 г. в парк „Лаута“ се проведе студентски лекоатлетически крос, организиран от катедра „Теория и методика на физическото възпитание и спорт“ и Студентския съвет на Пловдивския университет. За участие в кроса бяха отправени покани към всички висши училища в града под тепетата, отзовах се четири от тях.

33 бяха участниците при жените, като доминацията на представителките на ПУ по 800-метровото трасе беше безапелационна

Медалистите заедно с пр. Валентин Кузев и представителите на Студентския съвет

Стартът при жените

– на първите три места се класираха съответно Силвия Георгиева, Кристина Борукова и Златка Димитрова. Това добро представяне доведе и до първо място в отборното класиране пред Университета по хранителни технологии.

Стартът при мъжете, които трябва да пробягат 1500 м, беше по-масов (54 участници), а представителите на ПУ отново бяха на ниво – Любен Виденов се класира на второ място, а Ставри Юмерски – на трето. Победител е Уей Хо Чуй от Медицинския университет.

ЛЮБОПИТНО

Отрицанието на отрицателните числа

За нас отрицателните числа са нещо естествено, но това далеч не винаги е било така. За първи път отрицателните числа са приети в Китай през III век, но се използвали само в изключителни случаи, тъй като се смятани за безсмислени. Малко по-късно отрицателните числа започват да се използват в Индия за означаване на дългове, но на запад не са приети – извест-

ният Диофант Александрийски твърдял, че уравнението $4x + 20 = 0$ е абсурдно.

В Европа отрицателните числа се появяват благодарение на Леонардо от Пиза (Фибоначи), който ги въвежда и за решаване на финансови проблеми с дългове – през 1202 г. той за първи път използва отрицателни числа, за да изчисли загубите си.

Въпреки това до 17. век отрицателните числа са били в „немилоост“ – известният математик Блез Паскал твърди, че $0 - 4 = 0$, защото няма такова число, което да е по-малко от нищо. Тази тенденция продължава дори до 19. век, като някои математици отхвърлят отрицателните числа в своите изчисления, смятайки ги за безсмислени...

Писмо до Бог

Не е сигурно дали историята, разказана по-долу, наистина се е случила, но е много забавна. Малкото финландско момиче на име Хелга Хилтунен решило да напише писмо до Бог преди Коледа. Била дете от бедно семейство, затова помолила Бог да ѝ даде 100 марки.

Според законите на републиката само президентът имал право да чете писмата с неправилно посочени адреси. Предвид факта, че събитието се е случило

през 60-те години на XX век, „писмото до Бог“ е прочетено от президента на Финландия Урхо Кеконен, управлявал от 1956 до 1981 г.

Наивната доверчивост на малкото момиченце разчувствала г-н Кеконен и той наредил да занесат на Хелга 50 марки.

След известно време в администрацията било доставено ново писмо от Хелга. Тя пишела, че цялата улица гледала със завист към президентския автомобил, който спрял до къщата им. Но молела Бог повече да не ѝ изпраща пари чрез президента, защото той взел половината от тях.

Все пак тя била поискала 100 марки, а ѝ донесли само 50.